БЪЛГАРСКИ НАРОДНИ ПРИКАЗКИ

chitanka.info

ЦАРСКИЯТ СИН

Живял някога един цар. Той имал трима синове и три дъщери. Когато остарял, царят решил да иде да се поклони на светите места, защото усещал, че краят му наближава. Приготвил се за дълъг път, сбогувал се със синовете и дъщерите си и тръгнал. Поръчал на момчетата добре да управляват царството и да пазят сестрите си.

Пътят на царя бил дълъг. Трябвало да прекоси цялата земя и да мине през много царства и господарства. Извървял много път, срещнал се и се побратимил с други царе и князе.

Накрая стигнал до царството на един змей, който не го пускал да премине през земята му. Молил му се царят, заплашвал го, докато накрая се принудил да обещае най-голямата си дъщеря за жена на змея и той го пуснал да премине през царството му. Не след дълго стигнал до земята на друг змей. При него станало същото. И той не пуснал царя да премине, докато не му обещал за жена средната си дъщеря. Утешавало го само това, че ще му остане най-малката, най-хубавата и най-обичана щерка. Тя му била най-мила и нея за нищо на света не бил съгласен да даде.

Така се кълнял пред себе си царят, но когато стигнал до царството на трети змей и той не го пуснал да премине, примирил се и обещал и най-малката си дъщеря. Да се бие сам със змея не можел, да се връща за войската си било далече, а до края на пътя му оставало съвсем малко. Нямало що да стори царят, обещал и третата дъщеря и преминал през земята на змея.

Царят се надявал, че синовете му няма да дадат момичетата, когато змейовете пратят сватове да ги вземат.

Първият змей бил най-близо и най-напред отишъл да си иска годеницата. Изправил се пред стария брат и му разказал за обещанието на баща му. Братът рекъл:

— Без баща си не можем да ти дадем момичето! Откъде да знам, че не ме лъжеш?

Змеят отишъл при втория брат. И той му отговорил същото. Най-после отишъл при малкия брат. Той се съгласил и дал девойката. Грабнал я змеят и я отнесъл в царството си.

Не след дълго дошъл и вторият змей за средната сестра. И с него се повторило същото. Старите братя не я давали, ала малкият се съгласил и змеят отвел момата. Големите братя се утешавали, че са запазили поне най-малката си сестра, най-милата на баща им и като си дойде, той няма да им се кара.

Утешавали се, но не за дълго. Скоро дошъл и третият змей да иска обещаната му невеста. Най-старият брат затворил портите на двореца и не пуснал змея да влезе. Средният брат бил съгласен с него. А най-малкия си рекъл така:

— Щом тате е обещал, ние трябва да изпълним обещанието му. Така постъпват честните хора. Колко струва един цар, щом нарушава дадената дума?

Извикал на змея през прозореца, отворил му задната врата и дал сестра си.

Минала половин година и царят се върнал. Срещнали го само синовете, а от дъщерите му и помен нямало. Разтревоженият баща си спомнил какво обещал на змейовете и попитал къде са момичетата.

Тогава старите братя му разказали как дошли змейовете, как те не давали сестрите си, а най-малкият брат ги дал. Царят свъсил страшно вежди, извикал малкия си син и му подал малка златна кутийка:

— На — тропнал с червения си ботуш той. — Вземи това перо от Божи гроб! Духни го и то ще ти покаже къде ще се ожениш. Дано бял ден да не видиш, дето си дал сестрите си!

— Не съм виновен, тате! Ти си обещал, а аз изпълних обещанието ти, както правят честните хора — отвърнало с болка момчето.

Царят само махнал с ръка, дал и на другите си синове по едно перо, но тях благословил да имат късмет.

Най-старият брат пръв духнал перото. То литнало високо и паднало в двора на първия царски съветник. Момъкът се оженил за дъщерята на съветника.

Духнал перото и вторият брат. То паднало в двора на най-богатия търговец. Момъкът станал зет на търговеца.

Тогава и третият брат рекъл да опита късмета си. Духнал перото, а то литнало надалече и се изгубило от очите му. Момъкът оседлал враното си конче и тръгнал по земята да си търси перото и късмета.

Препускал по пътищата, докато преминал девет царства и стигнал в десетото. Тогава намерил перото си, паднало до коритото на една чешма. Край коритото съгледал една костенурка да пие вода.

— Празна работа! — промърморил недоволно момъкът. — Само пътя дето бих.

Напоил кончето, починал си и потеглил обратно. Тогава костенурката подскочила и рипнала на седлото до него. Момъкът я бутнал на земята и смушкал кончето. Само че костенурката пак скочила на седлото и се настанила в скута му. Той я погалил и шеговито попитал:

— Искаш да пояздиш ли? Хайде тогава с мене! Ще препускаме заедно, но ако паднеш, ти си си виновна. Дръж се здраво!

Костенурката се сгушила до него, момъкът пришпорил коня и се понесли като вятър през планини и реки.

Когато стигнали у дома, бащата попитал момъка какъв му е късмета.

Момчето на смях отговорило:

— Ей тази костенурка.

— Това ти се пада! — отсякъл царят. — Ти друго не заслужаваш!

От този ден царят още повече намразил сина си, отделил го от себе си и накрая го пропъдил от двореца. Дал му една къщичка на края на града и строго заповядал на стражите да не го пускат да припари в палата.

Мъчно му станало на момъка, но бащината дума била закон за него и той се примирил. Отишъл да живее в къщурката, а със себе си взел само костенурката.

На другата заран момъкът тръгнал из града да си търси някаква работа. Ходил цял ден, а когато се прибрал вечерта, къщичката цялата светела от чистота. Учудил се момъкът, но не разбрал кой подрежда и чисти. Минали ден, два, три, и всеки път се повтаряло едно и също.

Един ден момъкът не отишъл в града, а се скрил зад огнището да разбере каква е работата.

Щом се съмнало хубаво, костенурката изпълзяла изпод миндера и дошла до огнището. Черупката й се разтворила и от нея излязла

чудна хубавица — тънка и висока, бяла и червена. Запретнала момата ръкави и зашетала из къщи. Изскочил момъкът, грабнал черупката и я хвърлил в огъня.

Отначало момичето се уплашило, но после се засмяло и му разказало, че било прокълнато да е костенурка, додето някой се съгласи да го вземе за жена. Сега то си имало вече мъж и магията паднала.

На другия ден момъкът отишъл на работа, а когато се прибрал вечерта, какво да види — на мястото на бедната къщичка се издигал палат, по-хубав и от царския. Невестата му го чакала пред портите. Прегърнала го и му казала:

— Това ти е зестра от костенурката!

Научил царят за палата на сина си и му завидял. Повикал го и строго попитал:

— Откъде открадна парите, та направи такъв хубав палат?

— Не съм откраднал нищо, тате! Палатът ми е зестра.

— Зестра ли? Я го гледай как лъже! Откъде костенурката ще вземе зестра, та да ти я даде?

— Това си е нейна работа.

Царят смръщил вежди и викнал:

— Щом костенурката знае такива чудеса, че за един ден цял палат прави, заповядвам ти утре да ми донесеш толкова голям чадър, че под него да се скрие цялата ми войска! Върви си сега! Не донесеш ли утре чадъра и двама ви ще погубя!

Момъкът се прибрал умислен в къщичката при невестата си.

— Какво се е случило, съпруже, че си толкова оклюмал? — попитала го тя.

Той и разказал за заповедта на царя.

— Това е лесна работа — засмяла се невестата. — Иди при баща си и му поискай три дни срок да изпълниш волята му.

Върнал се момъкът при баща си и поискал три дни време, за да намери чадъра. Царят се съгласил. Тогава невестата му казала:

— Ще идеш при същата чешма, дето ме намери. Ще дигнеш коритото и ще слезеш под него. Там ще видиш един дворец. Той е на сестрите ми. Пред палата растат три ореха. Ще поискаш от сестрите ми най-малкото орехче. Щом го духнеш, то ще се превърне в колкото голям искаш чадър.

Момъкът яхнал кончето си и полетял с всички сили към чешмата. За ден отишъл, ден погостувал и за ден се върнал. Духнал орехчето и чадърът се разпрострял като небе над войската.

Имало място не само за нея, ами и за целия град.

Царят не останал доволен и заповядал на сина си:

— Искам да нахраниш цялата ми войска с грозде! Не направиш ли това, ще ви погубя и двамата.

Момъкът изтичал при невестата си и се оплакал какво иска този път баща му.

— Върни се при царя, — успокоила го тя, — и му кажи да приготви за всеки войник чиния. След три дни ще нахраниш войската.

Царят се съгласил така да стане. Тогава невестата казала на мъжа си:

— Иди пак при сестрите ми. Те имат три зърна грозде. Вземи най-малкото. Като се върнеш, сложи го в чинията на първия войник и то ще нахрани цялата войска. Ала запомни кое е зърното, защото ако го загубиш, загубен си и ти!

Момчето не се бавило нито минута, оседлало кончето и препуснало към подземния палат на сестрите. Отишло за ден, ден гостувало и за ден се върнало.

Събрали войската на площада. Всеки войник държал чиния в ръцете си. Момъкът сложил зрънцето в чинията на първия войник в редицата и мигом чиниите на останалите войници се напълнили с грозде. Яли войниците, колкото им душата искала. Не могли да изядат гроздето. Накрая започнали да се замерят със зърна и да изсипват гроздето по земята. Целият площад се заринал с боклук.

Тогава царят извикал на сина си:

— За час време да почистиш целия този боклук! Ако не успееш, главата ти ще падне!

Момъкът взел зрънцето от чинията на първия войник и изведнъж целият боклук изчезнал от площада. На земята не останало ни зрънце.

Разбрал тогава царят, че не може да излезе наглава със сина си и костенурката, махнал с ръка и ги оставил да живеят, както намерят за добре.

Прибрало се момчето у дома, а там какво да види — пред вратата стояло някакво чудило — половин кон-половин човек! То молело невестата му да го пусне да пренощува у тях. Почудили се момъкът и

невестата какво да сторят — да го пуснат вътре, конят ще изпоцапа всичко! Да го оставят в двора — човекът ще измръзне през нощта! Съжалили се заради човешката половина и пуснали чудилото вътре.

През нощта половин кон-половин човек грабнал невестата и избягал!

Сутринта момъкът разбрал каква беда го е сполетяла, оседлал храненото си конче и тръгнал по света да търси невестата си. Много земи и царства обиколил, но никъде не могъл да я намери. Тогава седнал на един камък да си отдъхне и да помисли какво да прави по-нататък.

Мислил, мислил, нищо не му идвало на ума. А сърцето му се свивало от мъка по хубавата му невеста. Изведнъж пред очите му просветнало и момчето се ударило по челото:

— Брей, че как не се сетих досега? Я да ида при сестрите си. Може пък техните мъже, змейовете, да ме научат какво да правя… Ако не ми помогнат, поне ще им се изплача, та да ми олекне!

Скочило на коня и препуснало към най-голямата си сестра. Тя го посрещнала с голяма радост. Змеят не бил у дома. Братът и сестрата си поприказвали на воля и се порадвали един на друг, че от години не се били виждали. Додето сладко си приказвали, небето изведнъж потъмняло и змеят долетял. Сестрата бързо скрила момъка под коритото. Още от вратата змеят започнал да души въздуха и изръмжал:

— Кой е идвал тука?

— Няма никой — отвърнала жена му.

— Тук ми мирише на мъж! Има чужди човек! Казвай къде е!

— Ами ако е най-големият ми брат?

— Ще го разкъсам на парчета!

— Ако е средният?

— Ще му извадя сърцето!

— А ако е малкият?

— С него три дни и три нощи веселба ще се веселим!

Тогава сестрата вдигнала коритото и братът излязъл. Змеят го прегърнал и му благодарил, дето му дал сестра си.

Сложили трапезата и три дни и три нощи се веселили като на сватба. Накрая момъкът попитал змея не е ли виждал през царството му да минава половин кон-половин човек. Поклатил глава змеят:

— Не, не съм го виждал.

На четвъртата сутрин момъкът се сбогувал и отишъл при другата си сестра.

И там се повторило същото. Върнал се вечерта змеят и още от вратата попитал кой е скрит в къщата му. Средната сестра рекла:

— Ако е най-големият ми брат?

— Ще го разкъсам на парчета!

— А ако е най-малкият?

— Три дни и три нощи веселба ще се веселим!

Момъкът излязъл от скривалището си. Прегърнал го змеят и седнали на трапезата.

И него попитал момъкът за чудилото половин кон-половин човек, но змеят нищо не могъл да му каже.

Тогава момъкът отишъл при най-малката си сестра. Тя го срещнала най-радостно. Дошъл си и змеят. Къщата потреперила, когато размахал крила над нея. Още от вратата змеят извикал:

— Тук има човек!

— Ако е най-големият ми брат?

— На парчета ще го разкъсам!

— Ако е средният?

— Ще го хвърля в морето!

— А ако е най-малкият?

— Три дни и три нощи веселба ще се веселим и ще го даря с каквото поиска!

Момъкът излязъл от скривалището си и се прегърнали със змея. Заприказвали се за било и не било. Момчето попитало змея дали не е виждал да минава през царството му чудилото половин кон-половин човек. И разказало какво нещастие му се случило.

— Видях го! — отвърнал змеят. — Но половин кон-половин човек е много страшен и силен, затова не посмях да се изпреча на пътя му.

— А знаеш ли къде живее?

— На брега на морето.

Момъкът веднага рипнал и се застягал за път.

— Накъде скочи така? — учудил се змеят.

— Тръгвам да го търся. Да се преборя с него и да си взема жената.

Змеят поклатил глава замислено:

— Чуй ме, побратиме! Така няма да вземеш жена си, ами и ти ще оставиш младите си кости на морския бряг. Потърпи още седем дни. Аз ще те науча какво да правиш по-нататък.

Момъкът се съгласил и останал. За седем дни змеят го научил на седем езика. На седмия ден го превърнал във врабче и му казал:

— Сега литни, кацни на прозореца на невестата си и я накарай да попита половин кон-половин човек къде му е силата.

Врабчето литнало до морето и намерило палата на чудилото. Кацнало на прозореца и погледнало вътре. Жена му седяла на столче и плачела, а чудилото седяло до нея.

— Чик-чирик, чик-чирик — изчуруликало врабчето на жена си, — попитай половин кон-половин човек как е станал силен.

Трепнала от радост невестата му, но не се издала пред чудилото. Спряла да плаче и го попитала откъде му е силата.

— Ще ти кажа, ако се съгласиш да ми станеш жена!

— Чик-чирик, кажи му, че си съгласна, но след пет дни! — изцвъртял врабецът.

Невестата се съгласила след пет дни да стане жена на чудилото и то казало:

— Нагоре, покрай брега, има един остров. Там излизат морските кобили да се жребят. Аз отидох и намерих една кобила, която тъкмо се беше зажребила. Докато се ожреби, подковах само предните копита на жребчето, задните не успях. Затова не можах да стана силен, колкото исках, а останах половин кон-половин човек.

Врабчето чуло това и литнало към острова. Превърнало се пак на човек и зачакало. След малко от морето излезли морските кобили и една от тях се зажребила, ала жребчето тръгнало да се ражда със задните крака напред.

Скочило момчето и подковало задните копита. Додето излезе и главата, то подковало и предните, метнало на гърба на жребчето седлото, турило му юздата и го яхнало.

Жребчето литнало в небето. Летяло и ритало, мъчило се да хвърли от гърба си момчето, ала то не се давало и здраво се държало за гривата му. Накрая жребчето се уморило и паднало на земята. Момчето станало толкова силно, че планина да духнело, ще я помести.

— Сега иди и вземи жена си! — казал му тогава змеят. — Бързай, додето не е минал петият ден.

Момчето яхнало жребчето и литнало към палата на половин кон-половин човек. Спуснало се от небето, грабнало невестата си и препуснало към дома. Чудилото се втурнало след него да го гони.

Като видяло, че половин кон-половин човек ще го настигне, момчето се обърнало назад и лекичко го подухнало. Чудилото отлетяло като перушинка незнайно накъде. Не щеш ли, след малко половин кон-половин човек пак взел да настига момчето и невестата му.

Тогава то се обърнало и духнало с все сила. Вдигнал се вихър и залепил чудилото в една планина с такава сила, че го размазал в скалите като гнила круша.

А момъкът завел невестата си в сиромашката им къщичка и там си заживели. Не станал цар на бащиния си трон, но пък живели дълго и щастливо.

ОТПЛАТА ЗА ДОБРИНАТА

Беден грънчар имал само един син. Когато момчето пораснало, то помолило баща си да му купи едно конче и писана каручка, да я натоварят с грънци и да тръгне по селата да ги продава. — Така и аз ще печеля, тате, и ще живеем по леко — казало момчето на баща си.

Бащата се съгласил, купили конче и каручка и момчето тръгнало по селата.

Една вечер то замръкнало в непознато село. На другия ден там ставал пазар и затова останало да пренощува, та сутринта рано да изкара на пазара стоката си. Подслонили го едни добри хора.

Вечерта през селото минал глашатай, който обявил, че на другия ден ще се продава стогодишния тор, който се бил натрупал на камара край селото.

На сутринта момчето на бърза ръка продало грънците и отишло да погледа как ще се разпродава торът. Селяните се били натрупали около камарата, гледали, но никой не искал да го купи. Тогава момчето извадило една жълтица и извикало:

— Давам за тора една жълтица!

Никой не дал повече и момчето го купило. После накарало най-бедните селяни да впрегнат колите си и да закарат тора по нивите си.

Разтичали се сиромасите, впрегнали колите и започнали да возят тор на нивите си. Три дни возили, докато се свършила камарата.

Когато натоварили и последната кола, какво да видят — най-отдолу под камарата лежала от незапомнени времена една делва с жълтици. Тогава селяните забравили добрината на момчето, натрупали се връз него и поискали да му вземат делвата и да си разделят жълтиците.

— Аз съм купил всичко. Златото е мой късмет! — викало момчето и стискало здраво делвата.

Работата стигнала до съдията.

Отишли в съда, изслушал ги съдията и отсъдил, че делбата е на момчето.

На другия ден момъкът си купил хубав кон и нови кожени дисаги, насипал в тях жълтиците и тръгнал да се връща при баща си.

Зарадвал се много баща му, като разбрал какъв късмет е споходил сина му.

Минала се една неделя. Тогава момчето рекло на баща си:

— Тате, искам да ида по света да видя как живеят и какво правят хората. Намери ми за из пътя другар, ала да е честен и верен!

Тръгнал бащата да му търси другар. Цяла година ходил и обикалял из царството, ала все не случвал на такъв човек. Ако намерел някой да е верен — не бил честен, ако бил честен — бил пък глупав, ако не бил глупав — не бил пък верен. Отчаял се накрая старият грънчар и тръгнал да се връща.

Като наближил селото си, край плета на първата къща съгледал да стои със секира на рамото едно младо момче — левент и хубавец като неговия син. Момъкът толкова приличал на неговото момче, че бащата неволно се поспрял и го загледал.

— Какво ме гледаш, чичо, ще ме купуваш ли? — засмял се непознатият.

Тогава човекът му разказал патилата си.

— Аз ще стана другар на сина ти! — казало накрая момчето.

— Ами честен ли си, верен ли си?

— Тази работа на думи не става, чичо! — поклатило глава момчето. — На приказки всички са честни и верни, ала чак когато работата опре на живот и смърт — тогава се вижда кой какъв е. Ей тази ще покаже какъв съм аз!

И размахало острата си секира.

Зарадвал се много бащата и повел момчето към дома си. По пътя го попитал:

— Ами как ти е името, синко!

— Името ми нито е трудно, нито е лесно, чичо. Дели Балта се казвам.

Синът много се зарадвал, че баща му намерил другар за из пътя. Купили и за Дели Балта хубав кон, пременили се и един ден тръгнали на път.

Преди да потеглят, двамата побратими се заклели да си бъдат верни, да не се делят и да не се лъжат.

На изпроводяк бащата ги благословил и им казал:

— Като тръгнете към столицата, ще стигнете до един кръстопът. Внимавайте кой път ще хванете. Не тръгвайте наляво, защото това е пътят на разбойниците. Не тръгвайте и надясно, защото натам глад и нещастия ви чакат. Тръгнете направо — този път ще ви изведе до столицата.

Целунали момчетата ръка на стария човек, яхнали кончетата и потеглили. Надвечер стигнали на кръстопътя. Синът се изправил на стремената и вдигнал ръка да определи накъде да тръгнат. Посочил напред.

Дели Балта се засмял и свърнал по разбойническия път.

— Чакай, побратиме! — извикал синът. — Не натам! Това е хайдушкия път, ще ни затрият разбойниците!

— Не се бой, побратиме, щом си с мен! — засмял се пак Дели Балта и смушкал кончето по хайдушкия път.

Синът на грънчаря тръгнал след него, защото клетва бил дал да не се делят.

Вечерта ги заварила в някакво село. Накъдето и да се обърнели момчетата — жива душа не се виждала. Всичко наоколо било пусто. Спрели на мегдана и се отбили в хана. И в него нямало никого.

Слезли момчетата от конете, нахранили ги, хапнали и те, каквото си носели, пийнали по чаша вино и легнали да спят.

Посред нощ Дели Балта станал, рекъл на побратима си да спи спокойно, а той ще иде да пообиколи из селото.

Преметнал секирата на рамо и тръгнал да обикаля по пустите улици.

Насред мегдана имало запустял пресъхнал кладенец. Когато го наближил, Дели Балта чул гласове, които сякаш идвали изпод земята.

— Време е вече, братя! — чул се глас отдолу.

— Да излизаме, момчето и Дели Балта сигурно вече карат деветия сън! — отвърнал друг глас.

Дели Балта свалил секирата от рамото си и се притаил до кладенеца.

След малко — троп-троп — от кладенеца се показала главата на един от разбойниците. Дели Балта замахнал със секирата и главата на разбойника хвръкнала надалеко:

— Веднъж удрям, дваж не повтарям! — тихо казал Дели Балта и зачакал следващия разбойник.

Така се изредили всичките трийсет и девет разбойници. Накрая се показал главатарят им. Надникнал той, огледал се и учудено си рекъл:

— Какво стана с дяволските синове, всички излязоха, а нито един не се върна!

Замахнал Дели Балта и извикал:

— Веднъж удрям, дваж не повтарям, ала за тебе ще повторя!

И ударил още веднъж главатаря.

После Дели Балта се спуснал в кладенеца и попаднал в голяма пещера. Тя била пълна догоре със златото и скъпоценностите, които разбойниците били ограбили от хората.

Излязъл Дели Балта от кладенеца и се върнал при грънчарския син. Събудил го и го попитал:

— Е, побратиме, наспа ли се вече? Ставай да продължим пътя си!

Оседлали конете и продължили към столицата. Когато пристигнали, отишли на пазара да видят какво се купува и какво се продава. Харесало им това, харесало им онова, ала щом грънчарският син започвал да се пазари да го купи, Дели Балта все казвал:

— Това не е за нас, побратиме. На нас друга стока ни трябва!

Накрая търговците се ядосали, че момчетата само се пазарят, а нищо не купуват и се оплакали на царя. Той пратил стражите да хванат грънчарския син и Дели Балта. Когато дошли момчетата при него, царят бил смаян от голямата им прилика и ги попитал:

— Откъде сте, млади момци? Какво търсите в царството ми, щом нищо не купувате, а само се пазарите?

Отвърнал му Дели Балта:

— Не сме тъдявашни, царю честити! От далечни краища сме.

— Ами как стигнахте дотук? По пътя скитат разбойници и не дават пиле да прехвръкне. Селата запустяха от техните поразии.

— Не бери вече грижа за разбойниците, царю! Пусни хората спокойно да си ходят по пътищата — усмихнал се Дели Балта.

— Ще ви повярвам, видите ми се честни хора. Ала не ми казахте откъде сте!

— Ние сме от царството на Кумчо вълчо — усмихнал се под мустак Дели Балта. — Тук сме по търговия.

Царят и царицата харесали момчетата и намислили едно от тях да им стане зет.

Царската дъщеря се била омъжвала четирийсет пъти вече, но през нощта мъжете й умирали от незнайна болест.

Царят предложил на момчетата да ожени едно от тях за дъщеря си. Грънчарският син се зарадвал и скочил да се съгласи, но Дели Балта го изпреварил и казал:

— Нека се върнем първо в нашето царство, да питаме баща си.

И се изгубил някъде за два-три дни. Когато се върнал, казал на грънчарския син:

— Хайде, ожени се ти за царската дъщеря!

След две недели направили сватбата. От всички краища на царството надошли сватбари. Веселили се три дни и три нощи.

Вечерта младоженците влезли в стаята си и грънчарският син посегнал да затвори вратата. Дели Балта го спрял:

— Клетва сме дали, побратиме, да не се делим!

Влязъл и той в стаята, седнал до главата на младоженците и притихнал.

Грънчарският син заспал дълбоко и сладко, ала царевата щерка пъшкала и се мятала. Като наближило полунощ, от устата й рукнала пяна, показала се главата на голяма отровна змия и посегнала да клъвне младоженеца по челото.

Скочил Дели Балта, замахнал със секирата, която и денем и нощем не свалял от ръката си, и отсякъл змийската глава. Пуснал я в торбата си, изпънал се до леглото на младоженците и сладко заспал.

На сутринта забили камбаните, народът бил весел, защото най-после царят се сдобил със зет. Наслагали пак трапезите и яли и пили два месеца.

Като свършили с веселбата, грънчарския син казал на царя:

— Царю, сега ние ще си идем в нашето царство, да видим бащите и майките си. После ще се върнем. Дай ни четирийсет катъра с четирийсет самара и осемдесет чувала.

Дал им царят, приготвили се за път и тръгнали.

Първо се спрели в селото на разбойниците. Слезли Дели Балта и царският зет в кладенеца, напълнили осемдесет чувала с жълтици и скъпоценности и ги натоварили на катърите. Продължили по-нататък.

Когато стигнали на кръстопътя, Дели Балта спрял и казал на грънчарския син:

— Аз, побратиме, съм до тук! Хайде да видим, каквото спечелихме!

Разделили богатството. Дели Балта казал:

— И булката ще делим, защото заедно сме я спечелили!

— Как така ще делим жив човек? — учудил се грънчарският син.

— Ще я разсечем на две! — отвърнал Дели Балта и свалил секирата от рамото си.

Жал му било на момчето за хубавата царска дъщеря, но си спомнило, че клетва е давало пред побратима си и казало:

— Прави, каквото те господ научи! Аз съм обещал да ти бъда верен и ще бъда!

Тогава Дели Балта се засмял, прегърнал царския зет и извикал:

— Побратиме, това исках да чуя! Не ми трябват жълтици, нито катъри. Задръж си и невестата. Мене ме прати майка ми да ти помогна, защото и ти помогна на онези сиромаси да си наторят нивите!

— А коя е майка ти? — извикал удивен грънчарският син.

— Правдата! — отвърнал Дели Балта. После вдигнал ръка и извикал:

— Сбогом, побратиме, и не забравяй клетвата си!

Като казал това, Дели Балта се разтопил във въздуха и изчезнал като дим.

БОЛЕН ЗДРАВ НОСИ

Отишъл един старец с колата си за риба. Хвърлил няколко пъти мрежата, наловил много риба, натоварил я на колата и си тръгнал радостен към дома.

Видяла го една лисица, че кара риба в колата и намислила да му я открадне. Изтичала напред, легнала насред пътя и се направила на умряла.

Старецът карал колата, пухкал с луличката си и изведнъж що да види — насред пътя лежи лисица. Слязъл от колата, ритнал я веднъж-дваж, а тя не помръдвала. Взел я старецът, хвърлил я в колата върху рибата и си рекъл:

— Ето ти риба за децата, ето ти и кожух за бабата.

Когато продължил по пътя, лисицата се размърдала и започнала да изхвърля рибите от колата. Хвърляла, докато не останала нито една риба. После лисана се изхлузила тихичко, събрала рибките и ги отнесла в къщичката си. Накачила ги покрай огнището, за да се изсушат.

В това време старецът стигнал в къщи и още от вратата викнал на бабичката си:

— Бабо, скоро хвърли вехтия кожух, че ти нося нов от лисица.

Зарадвала се бабата, грабнала стария си кожух и го хвърлила в огнището. Когато изтичала навън и надникнала в колата, нам нямало нито риба, нито вехт, нито нов кожух.

Минало, що се минало, на гости на лисицата дошъл вълкът. Седнали край огнището и лисицата му казала:

— Куме, не поглеждай нагоре към комина, защото ще ти падне сажда в окото.

Отначало вълкът не поглеждал, но по едно време вдигнал очи нагоре и какво да види — целият комин бил накачен с риба. Попитал кумицата откъде е тази риба, а тя му отвърнала хитро:

— Налових си я в реката, куме! Хей там, под воденицата.

Тогава вълкът поискал да заведе и него, да си налови и той. Завела го лисицата край воденицата, вързала му един кош за опашката, пробили дупка в леда и вълкът пуснал коша във водата.

Лисицата почакала, докато вълчата опашка замръзнала добре в леда, изтичала при воденичаря и отдалече извикала:

— Воденичарко, воденичарко, край воденицата ти има вълк!

Изскочил воденичарят, грабнал една тояга и започнал да налага вълчо по гърбината. Удрял той, а вълкът се дърпал, докато си откъснал опашката.

В това време лисицата влязла във воденицата, излапала кашата на воденичаря, отъркаляла се в брашното и побягнала. Изтичала в гората, намерила вълка и отдалече започнала да охка, уж че я боляло, дето я набил воденичарят.

На другия ден двамата тръгнали пак да търсят нещо за ядене. Както си вървели по пътя, изведнъж лисицата се плеснала по челото и извикала:

— Ей, куме, нали съм си заплес, та забравих да ти кажа! Мене ме пратиха да те поканя на сватба, а пък аз, пуста да ми остане главата, не се сетих да ти кажа веднага. Да видиш, куме, какви агънца са ти опекли — пръстите да си оближеш!

— Че да идем, кумице, — облизал се вълкът, — и без това червата ми свирят от глад.

Вдигнали се двамата побратими и хайде, хайде, та чак в селото на сватба. Когато наближили, лисицата казала на вълка:

— Куме, ти чакай тук, а аз ще ида да викна сватбарите да те посрещнат.

Клекнал глупавият вълк под един храст, а лисицата изтичала в селото, мушнала се сред сватбарите и извикала:

— Ей, хора, вълк ви иде на сватбата! Бягайте и се спасявайте, че от три дни нищо не е ял.

Тогава сватбарите грабнали кой мотика, кой лопата, кой дърво и погнали вълка. Настигнали го накрай селото, че като го захванали — кой където сварил, там го отпрал по гърбината.

А в това време лисицата влязла в къщата. Намерила гърне с кисело мляко и залапала. Накрая гребнала с шепата, сипала малко мляко на главата си и побягнала към гората. Тичала, тичала, докато

стигнала вълка, който едвам се влачел по пътя. Изгледал той лисицата с накървавени очи, а тя се хванала за главата и започнала да нарежда:

— Олеле, главица! Олеле, краченце!

Вълкът седнал на опашката си насред пътя, зяпнал кумицата и попитал:

— Какво ти е мари, кума лисо?

— Ох, ох, олеле, утрепаха ме! Ох, ох, ще умра!

И се търколила на земята. Търкаляла се, търкаляла се, после посочила главата си и рекла на вълка: — Я виж, кумчо вълчо, какъв бой ме биха сватбарите, че чак мозъка ми изтече!

— Е, ами щом е така, кума лисо, да взема да те понося малко?

— Ох, куме, ако направиш това, няма да ти забравя добрината. Поноси ме, спаси ме, че ако ме стигнат сватбарите, ще ме доутрепят.

Метнал я вълкът на гърба си и се заклатушкал към лисината къщурка. А лисана захванала да си приказва:

— Болен здрав носи, болен здрав носи!

— Какво си приказваш, кумице? — ослушал се по едно време вълкът.

— Бая си на главицата, куме, че ми се вие свят. Продължили напред, а след малко лисицата пак започнала:

— Болен здрав носи, болен здрав носи!

— Какво си приказваш, кумице? — недочул вълкът.

— Бая си на краченцето.

Така вървели и си приказвали, докато стигнали до лисината къщурка. Тогава тя скочила от гърба на вълка и извикала:

— Болен здрав носи, глупако!

Спуснал се след нея вълкът, ала лисицата бързо се скрила в коренището на една върба. Вълкът започнал да бърка из корените, уловил я за крака и захванал да я дърпа навън.

— Корен теглиш, корен теглиш! — викнала лисицата.

Вълкът пуснал крака й, бръкнал още по-дълбоко, сграбчил един дебел корен и задърпал колкото сила има. Лисицата се развикала отвътре:

— Олеле, краченцето ми, олеле, краченцето ми!

Чул я вълкът и затеглил още по-силно. Теглил, докато коренът се откъснал, а вълкът се претърколил в дола и си изпотрошил кокалите.

ЛИСИЦАТА СПАСИТЕЛКА

Имало едно време един селски поп. Веднъж той отишъл на нивата си да оре. Както си карал бавно колата по пътя, изведнъж чул отдалече глас да го вика:

— Дядо попе, дядо попе, ела ме извади! Ще ти дам едно каче мед.

Попът слязъл от колата и отишъл да види кой го вика. Съгледал голяма рошава мечка, която била паднала в дълбока яма. Попът направил от дървета стълба, спуснал я в ямата и мечката излязла. Отвела го до бърлогата си, дала му едно каче мед и му казала:

— Дядо попе, яж колкото искаш, но у вас няма да казваш, че си занесъл мед.

Попът взел качето и отишъл на нивата да оре. През деня му се прияло медец, бръкнал в качето и се налапал хубавичко. Ала си оцапал с мед брадата и мустаците.

Когато вечерта си отишъл в къщи, децата му наскачали да го посрещнат и най-малкото го попитало:

— Тате, какво сладко си ял, че са ти оцапани мустаците и брадата?

Попът забравил за обещанието, което дал на мечката и отвърнал:

— Днес извадих една мечка от ямата и тя ми даде каче с мед.

Заскачали и се развикали децата:

— Тате, и ние искаме мед! И ние искаме да си близнем мед!

Чула го мечката, която не била повярвала на обещанието му и затова била дошла вечерта да подслуша дали ще каже на децата си за меда.

Сутринта попът пак отишъл да оре. Орал до пладне, а когато слънцето припекло, разпрегнал воловете и отишъл да ги напои в потока. А там го чакала мечката. Като го видяла, тя изръмжала:

— Попе, умий се, че ще те ям!

Сърцето на попа паднало в петите от страх. Помолил се той на мечката:

— Остави ме поне да прибера воловете, пък тогава ме яж!

Мечката се съгласила. По пътя попът срещнал лисицата и тя го попитала:

— Защо плачеш, дядо попе?

А попът през сълзи отвърнал:

— И да ти кажа, с какво ще ми помогнеш?

Лисицата завъртяла опашка:

— Ти кажи, пък ще видим с какво мога да ти помогна!

Тогава попът й разказал:

— Вчера, като отивах на нивата да ора, намерих мечката, паднала в една яма. Помогнах й да излезе и тя ме даде едно каче с мед, ала ми каза да ям до насита, но у дома да не казвам за меда. Когато си отидох вечерта, децата ми взеха да ме милват, а най-малкото попита: „Тате, какво си ял?“ Казах му за меда, а мечката ме чула и сега иска да ме изяде.

Лисицата го успокоила:

— Не бери грижа, дядо попе! Иди на нивата и започни да ореш, а като дойде мечката и поиска да те яде, аз ще извикам от гората, колкото ми глас държи: „У, бре! У, бре! Дръжте ги!“ Мечката ще те попита кой вика. Ти кажи, че са дошли от града ловци да избиват мечки, лисици и вълци. По-нататък — лесна работа!

Попът направил както го научила лисицата. Към пладне от гората се появила мечката. Тъкмо да отвори уста да продума и зад нея се чул силен вик:

— У, бре, дръжте ги!

Мечката се сепнала и попитала попа:

— Дядо попе, кой вика?

Попът казал, че са дошли от града ловци да избиват горските животни.

— Ами сега, дядо попе, аз какво ще правя? — уплашила се мечката.

— Лесна работа! — отвърнал попът.

Грабнал от колата един голям чувал и викнал на мечката:

— Скрий се бързо в чувала!

А лисицата продължила да вика от гората:

— Дядо попе, какво се чернее там?

— Пън, пън! — извикал попът.

— Я го удари, да видим кънти ли!

Грабнал попът секирата и замахнал здравата. Мечката изръмжала от чувала:

— По-полека, дядо попе, по-полека, че ще ми счупиш крака!

— Крака ли! — извикал попът. — Главата ще ти счупя аз на тебе, та да видиш как се яде кълпан поп!

Развъртял попът секирата и налагал мечката, докато я утрепал.

От кожата й направили кожух. А качето с меда попът дал на своята спасителка — лисицата.

МИШКАТА И КЪРТИЦАТА

Веднъж мишката поискала да ожени сина си, но искала да вземе снаха по-лична от себе си, та да й е лика-прилика.

— Кой е по-личен от мен? — попитала тя.

Казали й за слънцето. Мишката отишла при слънцето и му рекла:

— Слънце, знаеш ли защо дойдох при тебе?

А то отвърнало засмяно:

— Откъде да знам!

— Казаха ми, че си било най-личното, а пък аз искам да взема щерката ти за сина си, защото само такива лични люде са ни лика-прилика.

— Аз не съм най-личното — отвърнало слънцето. — От мен и по-прославени има.

— Че кой е по-прославен от теб, кажи? — рекла мишката.

— Кой ли? — засмяло се пак слънцето. — Облакът. Аз, като грея над земята, не мога да премина през него и той ме затуля. Иди при облака.

Мишката отишла при облака, поклонила му се и му казала:

— Облаче, дойдох при теб за една работа. Искам да оженя сина си за твоята щерка, която е достойна за него. Казаха ми, че ти си бил по-голям от слънцето и си го затулвал. Това истина ли е?

— Не! — отвърнал облакът. — Аз не съм най-големият, от мен има и по-голям.

— А кой е той? — попитала мишката. — Да ида да поискам щерка му за сина си.

— Кой ли? — свъсил вежди облакът. — Вятърът, който ме разкарва и не ми дава да премина над планината.

Мишката отишла при вятъра, а той я пратил да иде при долината. Мишката отишла при долината и казала:

— Долина, дойдох при теб да искам щерка ти за сина си. Казаха ми, че ти си била най-лична от всички на света.

— Аз ли! — учудила се долината. — Не съм аз. И от мене има по-горен.

— Кой е? — попитала мишката.

— Кой ли? Реката, която не мога да удържа, щом придойде.

Мишката изтичала при реката и я попитала, като е най-горна от всички, ще ли й даде щерка си за снаха. Реката отвърнала:

— Не, не съм аз най-важната. От мен има и по-важен.

— Кой е той?

— Брегът, който не ми дава да се разливам. Иди при него.

Мишката отишла при брега и рекла:

— Чух, че ти си най-важният от всички на света, затова дойдох при тебе. Искам дъщеря ти за жена на моя син.

А брегът отвърнал:

— Не съм аз. Аз се подчинявам на къртицата, която ме рови, събаря и не оставя по мен здраво място. Иди при нея.

Мишката изтичала при къртицата, която тъкмо си правела нова дупка в брега.

— Ти ли си най-важната на света? — попитала я тя.

Къртицата отвърнала:

— Най-важни са слънцето, облакът, вятърът, долината, реката и брегът, които ми пречат.

— Аз вече ходих при тях! — извикала нетърпеливо мишката. — Питах ги, а те ми казаха за тебе. Затова дойдох да искам твоята щерка за сина си, защото снаха ми трябва да е от лична по-лична.

Поразмислила къртицата и накрая казала:

— Че да ти я дам, защо да не ти я дам!

И омъжила щерка си за сина на мишката.

Когато направили сватбата, мишката погледнала кожуха на снаха си, видяла, че много прилича на кожуха на сина й, па си рекла:

— Що ли ми трябваше толкова път да бия, та да намеря най-личната мома, когато и тя била съвсем като нас, мишките…

ВЪЛК, КУЧЕ И КОТАРАК

Един селянин имал старо куче. То не можело вече да пази къщата и стадото, затова стопанинът му го изгонил в гората. Скитало кучето, като се хранело с мишки и каквото му попадне. Една нощ го срещнал вълкът и го попитал:

— Къде отиваш, побратиме?

— Когато бях младо, пазех къщата и стадото. Като остарях, господарят ме изпъди в гората.

— Не се бой! — рекъл вълкът. — С мен няма да пропаднеш. Искаш ли да похапнеш?

— Искам.

— Хайде с мен! Аз ще те нахраня.

Тръгнали заедно. Вървели, вървели по полето, докато съгледали стадо овце. Вълкът казал на кучето:

— Я иди виж какво пасе там насреща!

Изтичало кучето, огледало стадото, върнало се и рекло на вълка:

— Овце пасат.

— Да му се не видят и овцете! Ще ни се набият зъбите с вълна и не можем се наяде сладко. Гладни ще си останем. Да вървим по-нататък.

Вървели, колкото вървели, край една река съгледали ято гъски. Вълкът пак изпратил кучето:

— Иди виж какво се белее там!

Изтичало кучето, огледало гъските, върнало се и казало:

— Гъски.

— Пусти опустели! Ще ни се напълнят зъбите с перушина и не можем се наяде. Да вървим по-нататък.

Тръгнали по-натам. Вълкът съгледал един кон и викнал на кучето:

— Иди виж какво е това животно там!

След малко кучето се върнало и казало:

— Кон.

— Ето ти сладко месце, тъкмо за нас! — извикал радостно вълкът.

Приближили се тихо към коня. Вълкът започнал да рови с нокти земята и да гризе камъните, за да се разлюти. Ровил и гризал, а после попитал кучето:

— Я кажи, побратиме, трепери ли ми опашката?

Погледнало кучето и отвърнало:

— Трепери, побратиме!

— А сега кажи, гледат ли ми на кръв очите?

— На кръв гледат! — отговорило кучето.

Вълкът се хвърлил върху коня, съборил го на земята и го разкъсал.

Нахвърлили се върху него побратимите и започнали лакомо да ръфат. Вълкът лапал бързо, а кучето гризало, гризало, но не могло да огризе и един кокал. Събрали се около тях други вълци и кучета и го прогонили.

Подвило то опашка и тръгнало по-нататък само. Както си вървяло, гледа насреща му котарак.

— Добра среща, побратиме! — поздравило кучето. — Накъде така?

— Накъдето ми видят очите! — отвърнал котаракът. — Докато бях млад и пъргав, ловях мишки в къщата на стопанина. Сетне остарях, той ме изпъди и сега се скитам немил-недраг из полето.

Кучето го утешило:

— Не се бой, братко! Аз ще те нахраня.

Кучето намислило да постъпи като вълка.

Тръгнали с котарака по полето и не след дълго стигнали до овчето стадо. Кучето казало:

— Тичай, побратиме, и виж какво пасе там!

Котаракът се затекъл, огледал стадото, върнал се и казал:

— Овце.

— Не ни трябват на нас овце — рекло кучето. — Ще ни се набият зъбите с вълна и не можем се наяде. Да вървим по-нататък.

Вървели, колкото вървели, кучето съгледало гъските и изпратило пак котарака:

— Изтичай, побратиме, и виж какво се белее отсреща.

Затирил се котаракът, върнал се и казал:

— Гъски.

— Опустели му и гъските! Ще ни се набият зъбите с перушина и нищо няма да разберем от яденето. Да вървим по-нататък.

Тръгнали пак през полето.

Вървели, вървели, докато стигнали близо до селото. Там съгледали на поповата ливада да пасе кон. Кучето сбутало котарака:

— Иди, побратиме, и виж какво е това животно.

Изтичал котаракът, върнал се и рекъл:

— Кон.

— Ето ти ядене, достойно за нас! — тракнало със зъби кучето.

То взело да рие земята с нокти и да гризе буци, за да се разлюти. По едно време попитало котарака:

— Братко, трепери ли ми от яд опашката?

— Не — отговорил котаракът, — не трепери.

Кучето пак започнало да гризе пръстта, за да се разлюти още повече.

— А сега трепери ли? Хайде, кажи, че трепери!

Погледнал котаракът и рекъл:

— Като че ли почна малко да трепери.

— Така ще затрепери и конят, побратиме.

Кучето яростно забило зъби в пръстта и викнало на котарака:

— А очите ми гледат ли на кръв?

— Не.

— Лъжеш! Не може да не гледат.

— Като че ли… малко взеха да гледат на кръв!

— Кажи — на кръв гледат!

— Добре де, на кръв гледат! — отвърнал котаракът.

Тогава кучето скочило и се хвърлило върху коня. Само че конят не се уплашил, а така го ритнал по главата, че то се преметнало през два дола, паднало по гръб и изблещило очи. Котаракът се приближил полекичка до него, поогледал го оттук, поогледал го оттам и рекъл:

— Побратиме, побратиме, сега наистина на кръв ти гледат очите!

КУЧЕТО И ВЪЛКЪТ

Кучето на един селянин било много пакостливо. Ту ще изяде качамака, ту ще отмъкне суджук, ту ще се загуби някъде за цяла неделя. Търпял стопанинът му, търпял и накрая го прогонил в гората. Отначало кучето не се уплашило. Рекло си:

— Няма страшно. Сега ще си живея на воля и никой няма да ме кара да тичам подир овцете или да пазя нощем на двора.

Минал ден, минал втори и кучето огладняло. Ловило мишки, търсило си и други неща за ядене, ала трудно ги намирало и от ден на ден все повече изпосталявало.

Един ден в гората го срещнал вълкът. Кучето се влачело по пътя едва-едва. Вълкът го огледал от глава до пети и попитал:

— Защо не пазиш стадото и къщата на стопанина си, ами се скиташ из гората?

— Как да ти кажа, побратиме… Промениха се времената и стопанинът ме изгони — поклатило глава кучето.

Вълкът се досетил каква ще да е работата и предложил:

— Искаш ли да направя така, че стопанинът ти пак да те прибере и да те храни?

— Направи, побратиме! — извикало кучето с надежда. — Ако ми направиш тази добрина и аз ще ти се отплатя някога.

— Слушай тогава! — рекъл вълкът. — Когато стопаните ти излязат да жънат и стопанката сложи детето си в люлката под крушата, аз ще изскоча от гората, ще грабна детето и ще побягна. Ти се навъртай наблизо. Като видиш, че побягна и стопаните се развикат и хукнат да ме гонят, спусни се след мен и се хвърли отгоре ми да отървеш детенцето. Аз уж ще се уплаша, ще го пусна, а ти го отнеси на стопанката.

Така и направили. Излезли стопанинът и стопанката да жънат. Стопанката вързала люлка под крушата и сложила в нея детенцето. Изведнъж от гората изскочил вълкът, грабнал люлката с детето и я повлякъл към храстите. Кучето се хвърлило след него с грозен лай.

Стопанинът хукнал след тях със сърпа в ръка и викал, колкото му глас държи:

— Дръж го! Отърви детето!

Вълкът влязъл в гората, пуснал люлката и избягал. А кучето полекичка я вдигнало и я помъкнало към стопанина. Стопанката грабнала детенцето и го притиснала до гърдите си, а мъжът извадил от торбата грамадна порязаница хляб и я дал на кучето. Когато вечерта си тръгнали към къщи, стопанинът качил в колата и кучето. Вечерта стопанинът настанил кучето до себе си на трапезата и му хвърлял най-хубавите парчета месо от яденето. От този ден кучето пак заживяло при стопанина си, а той не давал лоша дума да се каже вече за него и прашинка да падне отгоре му. Един ден кучето си казало:

— Трябва да се отблагодаря на побратима, задето ми помогна и ме спаси от гладна смърт.

Не след дълго стопаните заженили голямата си дъщеря. Сложили богата трапеза. Тогава кучето изтичало в гората, намерило вълка и му казало:

— Довечера се скрий покрай двора на стопанина. Аз ще те въведа тайно в къщата, при трапезата, да си похапнеш сладко.

Сватбарите ще са пийнали и няма да те забележат.

Вълкът почакал да се стъмни и се приближил към къщата на стопанина. Когато сватбарите се развеселили и се понапили, кучето полекичка завело вълка в къщата и го настанило под масата. Грабнало от трапезата голям бял хляб и го дало на вълка. После му донесло хубаво парче месо. Съгледали го сватбарите и искали да го набият и да го изгонят навън, но стопанинът вдигнал ръка и отсякъл:

— Кучето не закачайте! То ми направи голямо добро. Сега ще го храня, докато е живо. Оставете го да си вземе от трапезата каквото иска!

И кучето продължило да взема от масата най-хубавите мръвки и да ги дава на вълка. Когато си хапнал хубаво, вълкът рекъл:

— Ех, побратиме, да имаше и една паница вино да си пийна!

Кучето му донесло и паница вино. Изпил я вълкът, изпил втора, понапил се, развеселил се и рекъл:

— Както сме хапнали и пийнали, да щеш и да запеем…

Уплашило се кучето и захванало да го увещава:

— Недей пя, че лошо ще стане, побратиме!

Вълкът пийнал още една паничка вино, станало му още по весело и извикал:

— Пее ми се, побратиме! Ще запея, пък каквото ще да става!

Отворил гърло и завил. Наскачали уплашени сватбарите, грабнали кой каквото намерил и погнали вълка. Тогава кучето се хвърлило отгоре му, уж че искало да го разкъса и започнало да го избутва към вратата. Стопанинът извикал:

— Не удряйте, току-виж сте убили кучето ми! Оставете го, то само ще се справи с вълка.

Избутало кучето пияния вълк до плета, посочило му гората и казало:

— Хващай гората, побратиме, че една лъжа два пъти минава, ала на третия краката и стават къси. Ти ми направи добро. Е и аз ти се отплатих. Сбогом сега!

И се разделили с вълка.

КОЗЕЛ И ОВЕН

Живели някога двама старци. Те си имали само един козел и един овен. Козелът и овенът заедно ходели в гората на паша, заедно почивали под дебелите сенки, а вечер спели заедно в кошарата. Козелът и овенът често прескачали в зеленчуковите градини на съседите и затова един ден дядото рекъл:

— Бабо, да прогоним козела и овена в гората, че от тях мира няма цялата махала.

— Щом казваш, да ги прогоним, дядо.

Излязъл дядото на двора, грабнал дебела тояга и прогонил козела и овена. Тръгнали побратимите към гората. Както си вървели по пътя, изведнъж съгледали, че пред тях нещо сивее. Приближили се и какво да видят — на пътя лежи вълча глава!

Запрепирали се кой да я вземе. Овенът бил силен, но бил страхлив, а козелът бил смел, но бил слаб.

— Вземи ти, овньо, главата, защото си силен и можеш да я носиш.

— Не, вземи я ти, козльо, защото си смел и не те е страх да я носиш.

Накрая взели заедно главата и я пъхнали в една торба. Продължили по-нататък. Додето стигнат гората, притъмняло. Някъде в далечината побратимите съгледали огън.

— Да идем при огъня, побратиме — казал козелът, — да пренощуваме там, че иначе може вълците да ни разкъсат.

Тръгнали към огъня. Когато наближили, побратимите се стъписали — около огъня били насядали вълци и варели чорба в опушено котле. Вълците забелязали побратимите и наскачали:

— Здравейте, братлета! — развикали се те и се заоблизвали сладко-сладко.

— З-з-здравейте! — едва отвърнали козелът и овенът, а зъбите им тракали от страх.

Насядали около огъня. Най-старият от вълците прегърнал побратимите през раменете и весело казал:

— Докато се свари чорбицата, няма да е зле да похапнем от вашето месце, братлета!

При тези думи дори козелът се изплашил, а овенът вече бил ни жив, ни умрял от страх. Козелът се съвзел по-бързо и казал:

— Я бръкни, братко, в торбата и извади вълчата глава!

Овенът извадил главата.

— Не тази, братко, по-голямата извади! — извикал козелът.

Овенът извадил пак същата глава.

— Не, не тази, братко! Дай най-голямата!

Когато овенът бръкнал за главата, вълците се изпоплашили и захванали да мислят как по-скоро да си оберат крушите. То си било и за страх — толкова вълчи глави извадили побратимите от торбата! Най-старият вълк грабнал едно котле и казал:

— Добре си ври чорбицата, побратими, но ще трябва да се донесе водица да се долее.

И побягнал в тъмното. Като се отдалечил, захвърлил котлето и си казал:

— Не ми трябва ни котле, ни чорбица!

И хукнал колкото му краката държат. Не след дълго се надигнал друг от вълците:

— Къде се загуби дяволският син? С какво ще долеем сега чорбицата? Я да отида да го потърся.

Хукнал да го търси — и той не се върнал. Не се бавил много и третият вълк. Седял, седял, оглеждал се наляво, надясно, па по едно време току скочил:

— Къде се загубиха тези кучи синове? Сега ще ида да ги докарам с тоягата.

Изгубил се и той в тъмното. Тогава козелът сбутал овена и му посочил котлето с чорбицата:

— Я да се насърбаме, братко, докато не са се върнали вълците.

Излапали чорбицата, постоплили се край огъня, после бързо се покачили на високия дъб над огнището. През това време вълците се събрали недалеч от огъня и взели да си говорят:

— Срамота, братя! — рекъл най-старият. — Уплашихме се от един козел и от един овен. Я да се върнем край огъня и завчас да им

видим сметката.

Върнали се при огнището. Огънят бил изгаснал, от чорбицата и помен нямало, а козелът и овенът се мъдрели на високия дъб. Наклякали вълците под дъба и захванали да умуват как да свалят побратимите от дървото. Погледнали нагоре, ала им се видяло високо. Козелът, нали бил по-смел, се бил изкатерил до самия връх, а овенът седял на най-долните клонки.

— Хайде ти, — казали вълците на най-стария измежду тях, — като най-опитен, измисли как да свалим неканените гости!

Легнал старият вълк под дъба и дълбоко се замислил.

А овенът седи на клона и трепери. Треперил, треперил, докато клонът се счупил и той бухнал надолу с главата върху стария вълк. Козелът не размишлявал дълго и извикал най-отгоре:

— Остави другите двама за мен!

И се хвърлил от дървото. Вълците хукнали да бягат. Повече ни се чули, ни се видели. Козелът и овенът си направили къщичка под дъба и заживели в нея.

МЕЧОКЪТ И ГОВЕДАРЯТ

Говедар се разболял от самодивска болест и не могъл от нищо да намери лек. Ходил при тая врачка, ходил при оная и най-после една му казала, че ще се излекува, само ако се опаше с ремък от мечка. Ала кожата трябва да бъде наскоро одрана от първескиня-мечка.

— Ама и лек! — извикал говедарят. — Сега я втасах! Ремък от мечка, и то от първескиня! По-добре да се готвя за гроба!

Така си приказвал говедарят, докато се завръщал в планината при говедата си.

Един ден, както си лежал в кошарата, на вратата се изправил рошав мечок и казал на уплашения говедар:

— Чух, че си бил болен и никой не може да те излекува. Чух също, че си щял да се излекуваш, ако се опашеш с ремък от кожа на мечка-първескиня. Не бой се, аз ще ти дам такъв ремък!

— А какво ще искаш в замяна? — попитал с напукани устни говедарят.

— Да ме допуснеш да се заселя в близката пещера и да кажеш на кучетата да не ме лаят, когато идвам при тебе. Не се бой от мен — аз ти желая само доброто.

Всичките тези думи били казани толкова кротко и благо, че уплашеният говедар се окопитил. Отначало той нямал доверие на мечока, но нали удавник за сламка се хваща — повярвал, че ще го изцери.

— Какво лошо има в това — рекъл си той, — мечокът да се засели в пещерата? Какво зло може да ми направи? Ако видя нещо лошо, ей я пушката, де виси на стената!

Съгласил се говедарят и на другия ден мечокът му донесъл ремък от наскоро одрана мечешка кожа.

— Прежалих младата си булка, която току-що ми беше родила син първенец, само и само да ти направя добрина и да те излекувам! — казал мечокът, като подал ремъка на говедаря. — Нека видиш колко те обичам!

И наистина, не минало много време и говедарят започнал да оздравява. Вдигнал се на крака и отново тръгнал след говедата.

А мечокът му станал съсед и помежду им се забързало истинско приятелство.

Мечокът идвал всеки ден, влизал в кошарата, милвал ту теленцата, ту кравите, а кучетата гледали кротко и си мълчали, защото и те знаели за голямото приятелство между мечока и говедаря.

Само няколко по-стари волове се държали настрана и не искали мечокът да ги милва с лапата си.

Минало се, що се минало, говедарят забелязал, че липсва едно теле. Днес теле, утре теле, докато теленцата изчезнали до едно.

Сетне започнали да изчезват и кравите. Чудел се и се маел говедарят, но не можел да разбере откъде му дошло това чудо до главата.

А мечокът все идвал да си говорят и все благи и сладки думи му думал.

Най-сетне и последната крава не се върнала от паша.

Тогава един от воловете разкрил пред говедаря истината. Разказал му, че телците и кравите са отвлечени и изядени от мечока, приятелят и благодетелят му. Мечокът бил станал толкова ненаситен, че щял да съсипе цялото стадо.

Отишъл говедарят в пещерата на мечока и там намерил костите на изядените животни.

Разбрал той защо мечокът му дал ремъка, но вече било късно — цялото му стадо било изядено. Останали само старите волове. А и него самият добро не го чакало, защото с мечка стръвница шега не бива!

Мечокът, който досега скрито му пакостил, вече му говорел в очите:

— Какво! Аз да прежаля младата си булка за твоето здраве и сега да нямам право да се храня от стадото ти! Това няма да го бъде!

Принудил се говедарят да се изсели в полето, където мечокът нямало да може да го намери и да му пакости повече.

Развалил кошарата, подкарал воловете и побързал да избяга от това място, дето и дядо му, и баща му цял живот си били гледали добитъка.

И докато бил жив все казвал на децата и на внуците си:

— Не ви трябва, деца, от мечка ремък! Мечешката услуга скъпо излиза.

ПЕТЛЕТО И ЯРИЧЕТО

Едно петле и едно яриче отишли в планината да си събират лешници. Петлето хвръкнало на лесковия храст и започнало да си избира най-хубавите лешници.

Избирало и си хапвало, а яричето се облизвало отдолу, подскачало, но не могло да достигне дори до най-ниските клончета. Примолило се то на петлето да му откъсне и да му хвърли някой лешник. Петлето било лакомо, чоплело си лешници на клона и не искало и да чуе какво го моли яричето.

— Братленце, — помолило се още веднъж яричето, — защо не ми хвърлиш някой лешник, та и аз да си хапна? Нали и аз душа нося!

Смилило се накрая петлето, откъснало един голям лешник и го хвърлило долу:

— Ето ти лешник, стига си ми припявало! — рекло то ядосано и подскочило на по-високо клонче.

Не щеш ли, лешникът ударил яричето право в окото и го ослепило. Викнало да плаче то, колкото му глас държи:

— Олеле, оченцето ми. Олеле, оченцето ми…

Слязло петлето от храста да види какво става и се скарали. Карали се цял ден, не могли да се спогодят и отишли при съдията да се види кой крив, кой прав.

— Искам да осъдите петлето, дето ми изби окото с лешника! — настоявало яричето.

Съдията попитал строго петлето:

— Защо си извадил окото на яричето?

— Защото лешникът ми съдра гащите, когато се качвах! — отвърнало петлето.

Извикали и лешника на съд.

— Защо ти бре, лешник, си скъсал на петлето гащите? — попитал го съдията.

— Защото козата ми опасе шумата! — отвърнал той. Извикали козата.

— Защо си изяла шумата на лешника?

— Защото козарят не ме напасе добре? — извреща козата.

Съдията изпратил да доведат козаря.

— Защо ти бре, козарче, не си напасло козата добре, ами си я оставило да скита гладна по чукарите?

— Защото стопанката не ме храни добре? — отвърнало козарчето.

Извикали стопанката в съдилището.

— Защо, стопанке, не си нахранила добре козарчето?

— Защото кучката ми изяде тестото!

Довели кучката.

— Защо си изяла тестото на стопанката? — свъсил вежди съдията.

— Защото бях гладна! — излаяла кучката и си отишла.

Така се свършило със съденето и яричето си останало с едно око.

КОН ЗА КОКОШКА

Един цар бил много строг с поданиците си и те всички треперели от него. Господарят управлявал царството с твърда ръка и думата му на две не ставала.

Царят имал само една голяма грижа — много се страхувал от жена си, която често му се карала.

Веднъж царят повикал съветниците си и им казал:

— Знам, че всички се боите от мене, а аз пък се боя от жена си и не мога да изляза наглава с нея. Кажете ми, как се справяте вие с жените си?

Помислили съветниците, помислили, пък накрая си признали, че и те се боят от жените си като него. Тогава царят предложил да съберат двеста коня и двеста кокошки и да тръгнат на път из държавата. Ще питат и ще разпитват — където намерят мъж да командва в къщи, ще му дават кон. А в която къща жената определя реда — ще й дават кокошка. Събрали слугите конете и кокошките и сбитата потеглила.

Където срещнали мъж, спирали го и го питали кой командва в къщата му. Всички мъже си признавали, че слушат жените си. Дето срещнали жена и нея питали.

Ходили и разпитвали царят и съветниците му, докато не останала нито една кокошка, а конете си стояли непобутнати. Разбрали господарите, че и в другите къщи не е по-различно от в техните и тръгнали да се връщат.

Както си вървели умислени към двореца, стигнали до селото на един каменоделец. Заварили го зает с работата си. Запретнал ръкави той дялал на слънце в двора един огромен камък. Каменоделецът бил черен и изпечен от слънцето човек. Спрели царят и съветниците му при него и го попитали:

— Кажи ни, майсторе, като бъхтиш по цял ден с чука и длетото този грамаден камък, кой управлява в къщата ти — ти или жена ти?

Каменоделецът отвърнал:

— Ако жена ми си позволи да ме управлява, с този голям чук ще й строша главата, така, както троша камъка!

Зарадвали се царят и хората му, че най-после намерили мъж, който командва в къщата си, избрали от конете един прекрасен бял кон със звезда на челото и го подарили на каменаря.

Зарадвал се той, яхнал кончето и гордо се затекъл към къщи. Жена му, като го видяла качен на бял кон, го попитала:

— Кой ти даде този кон, та си идваш дома така наперен?

Каменоделецът разказал какво му се случило. Тогава жената свъсила вежди и викнала:

— Не можа ли да вземеш черен кон, ами си взел бял? Знаеш ли, че сега приличаш на черна чума на бял кон? Иди го върни и го замени за черен!

Каменарят яхнал коня и препуснал след царя и свитата му.

Настигнал ги, поклонил се и с наведена глава помолил:

— Може ли, царю, да сменя белия кон, че не ми прилича, и да взема черен?

Царят попитал:

— Кой ти поръча да сториш това?

— Жена ми, — отвърнал каменарят, — на която разказах как съм получил белия кон.

Тогава царят се позасмял и рекъл:

— Значи и ти се влияеш от жена си!

И заповядал на слугите си:

— Вземете му коня и му дайте една кокошка, да я занесе на жена си.

Върнал се каменарят с кокошката в ръце. Жена му го попитала сърдито:

— Къде е конят? Защо се връщаш с тази проскубана кокошка, вместо с черен кон?

Каменарят хвърлил кокошката на двора при другите птици, почесал се по врата и отвърнал:

— Царят си взе белия кон и ти изпраща кокошката, понеже жена командвала в къщата ми.

Ядосала се жената и взела да го укорява:

— Защо си толкова глупав бре, мъжо? Дава ли се кон за кокошка?

Каменоделецът помислил малко, погледнал камъка насред двора и кокошката, която стояла настрани от другите птици и отвърнал:

— Дава се, жено! В която къща пее кокошка, в нея петел и бял кон не влизат!

СТРАХЛИВИЯТ МЪЖ

Някога един много страхлив мъж отишъл в гората за дърва. Като се връщал, намерил умрял вълк.

— Сега, като занеса на жената цял вълк, ще разбере тя дали съм страхлив или не съм. Метнал го в колата и доволен се прибрал в къщи. Влязъл в двора и още от портата викнал на жена си:

— Жено, излизай да ме посрещнеш! Нося ти вълчи кожух.

Жената отишла до колата, видяла вълка и попитала учудено:

— Къде го намери, мъжо?

— Ами, намерил съм го! — отвърнал наперено мъжът. — Така се намира то вълк! Утрепах го със секирата!

Жена му знаела колко е страхлив и затова решила да го изпита дали наистина той е утрепал вълка.

Вечерта навързала с едно въже пчелните кошери и закачила единия край на въжето за прозореца. Когато си легнали, тя почакала мъжа си да заспи, отворила прозореца и дръпнала въжето. Разклатили се кошерите и затракали, а жената извикала:

— Какво, какво?

Чул я в просъница мъжът и рипнал от одъра:

— Какво викаш, жено?

— Стани, мъжо, че вълците са дошли да търсят брата си. Ела да ги видиш как са се наредили пред къщи. Излез да им отговориш къде е брат им!

И пак дръпнала въжето. Затракали кошерите, а мъжът — ни жив, ни умрял — извикал:

— Не смея да изляза, жено, ще ме разкъсат…

— Смееш, не смееш — твоя си работа. Тебе искат да видят.

— Кажи им, че утре ще им го дам! — рекъл мъжът, а зъбите му тракали от страх като воденично кречетало.

Жената пак дръпнала въжето и рекла:

— Сега го искат, мъжо, сега. Чуваш ли ги как тракат със зъби?

Мъжът примрял от страх и се сврял под чергата. Едва продумал:

— Кажи им, че умрял го намерих!

— Не вярват, искат ти да им кажеш.

— Не излизам никъде! — спотаил се под чергата мъжът.

— Излез, мъжо, вземи кросното, преметни го на рамо като пушка и излез. Вълците ще се уплашат и ще избягат.

Престрашил се накрая мъжът, взел кросното, вързал му ремък и го наметнал на рамото си като пушка. Излязъл на пруста и тъкмо да пристъпи на двора, жена му дръпнала въжето и кошерищата зловещо затракали.

Хукнал мъжът назад, но кросното се препречило на вратата и той не могъл да влезе. Помислил си, че вълците са го хванали и го дърпат назад и го ударил на молба:

— Олеле, пуснете ме, братя вълци! Не съм убил брата ви. Умрял го намерих!…

КЛИН-ЧОРБА

Някакъв търговец обикалял селата да си продава стоката. Вечерта замръкнал в непознато село и се отбил в къщичката на една бабичка да пренощува. Поискал нещо за хапване.

— Бедна съм, синко, и в къщи няма нищо за ядене… — отвърнала бабата-скъперница.

Търговецът усетил каква е работата, но нищо не казал. Взел едно менче, налял го с вода и го закачил над огъня.

— Защо слагаш да топлиш вода, синко? — попитала бабата любопитно.

— Ще варя клин-чорба — отвърнал търговецът.

— Бре, че как се прави клин-чорба? Що е това чудо?

— Дай един клин, а аз ще те науча как да я вариш.

Бабата донесла клин от старите подкови на магарето, търговецът го пуснал в менчето и казал:

— Дай сега, бабо, малко ориз!

На бабичката много и се искало да научи как се вари клин-чорба, затова донесла ориз, после донесла лук, а накрая и едно яйце. Дала ги на търговеца, като си мислела: „Нека се науча как се вари клин-чорба, тогава вече няма да си харча парите да купувам едно-друго, а ще си ям все клин-чорбица!“.

В това време търговецът опитал чорбата с лъжицата и казал:

— Бабо, я донеси малко масълце!

Бабата донесла и масълце. След малко търговецът пак поискал:

— Я, бабо, донеси още едно яйце! Бабичката донесла и второ яйце.

Когато чорбата се сварила добре, търговецът извадил клина от менчето, изхвърлил го и седнал да яде.

Бабата го гледала, гледала, па накрая рекла намусена:

— Че така и баба знае клин-чорба да вари!

— Ами като знаеш, тогава защо не свари? — засмял се търговецът и продължил да сърба от вкусната чорбица.

ПОМОГНАЛ НА БОГА

Селският чорбаджия имал много лошаво дете. То биело сиромашките деца и ги подигравало. Синът на една бедна вдовица все се оплаквал на майка си от него:

— Мале, чорбаджийското дете ме бие.

— Бог ще го накаже, сине — отвръщала майката.

На другия ден пак:

— Мале, бие ме чорбаджийското дете!

— Бог ще го накаже, синко.

На сиромашкото дете му дотегнало да яде бой и да чака господ да накаже побойника. Веднъж видяло, че чорбаджийският син се бил навел и надничал в кладенеца. Хванало го за краката и го бухнало долу. Изтичало при майка си и отдалече извикало:

— Мале, чорбаджийското дете падна в кладенеца!

— Е, сине, нали ти казвах, че бог ще го накаже.

— Че го наказа — наказа го! Но и аз малко помогнах на бога, мале!

ПОПОВОТО ПРАСЕ

Трима турци пътували с коне и стигнали в едно село. Мръкнало се и те отишли да пренощуват у попа. Когато връзвали конете си в обора, видели там поповото прасе. Прасето носело в устата си слама и я събирало на купчина. Учудени от това, турците попитали попа:

— Туй прасе, попе, защо прави така?

Попът им обяснил:

— Нощес ще вали сняг.

Турците не повярвали.

— Ами по какво познава, че ще има сняг?

— Щом ви казвам — ще вали! Хайде да се обзаложим. Какво давате, ако завали сняг?

Турците се спогледали и му казали:

— Ще ти дадем конете си. А ако не завали, ти какво ще дадеш?

— Ако не завали сняг, ще ви дам попадията.

Вечеряли и легнали да спят. Когато заспали, попът си рекъл:

— Че ще вали, ще вали! Ала тия са трима, ще ме надвият и ще си вземат конете.

Станал тихичко и преместил конете в обора на съседа си.

Към полунощ турците се събудили и пратили единия от тях да види какво е времето навън. Излязъл той до прага, върнал се и казал:

— Няма сняг!

Успокоили се и легнали да си доспят.

По първи петли пак се разбудили. Сбутали втория да излезе да види. Показал се турчинът на прага, гледал нагоре, гледал надолу, върнал се и казал:

— Малко е запушено, ама додето дойде снегът, ние ще сме си отишли вече.

И пак заспали.

Заранта, като станали, та погледнали — навсякъде се бялнало от сняг. Запасали си бързо турците поясите и скочили:

— Да бягаме, че попът ще ни вземе конете!

Измъкнали се тихомълком от къщата и отишли в обора да си търсят конете. Тук коне, там коне — няма ги.

Досетили се каква е работата и бързешката си тръгнали, даже и на попа не се обадили.

Вървели, вървели, стигнали в друго село. Още било рано и тъкмо ходжата викал от минарето на джамията. Спрели се турците под минарето и попитали:

— Ходжа, какво ще е времето?

Ходжата гледал, гледал нагоре, па казал:

— Аллах знае какво ще е времето!

Като чули това, трима та се качили на джамията, смъкнали ходжата от минарето, теглили му един бой и му казали:

— Какъв ходжа си ти! Поповото прасе да познава какво ще е времето, а ти — ходжа — да не познаваш!

ТЕНТЕЛИНА

Живяла някога една жена. Тя имала само един син. Колкото момичета раждала, те все умирали, а и момче повече не й се случило да добие. Жената много тъгувала, че си няма друго дете. Веднъж, когато пак очаквала дете, жената отишла в гората за дърва. Тръгнала си към къщи, натоварена с дървата, подхлъзнала се и паднала в една дълбока и кална яма. Стените й били високи и стръмни и тя не могла да излезе.

В това време покрай ямата минал вълк. Чул, че някой плаче долу и надникнал да види кой е. Съгледал жената и попитал:

— Как се намери там мари, жено?

Жената започнала да го моли за помощ и му думала:

— Обърни се, вълчо, да се хвана за опашката ти и да ме изтеглиш от ямата.

— А какво ще ми дадеш, ако ти помогна?

— Какво мога аз, сиромашката, да ти дам? — завайкала се жената. — Като си нямам нищо, какво да ти дам?

— Имаш, имаш! — рекъл вълкът.

Жената не се досетила, че вълкът говори за нероденото дете и пак заплакала:

— Нищо си нямам, вълчо! Да бях имала — бих ти го дала на драго сърце!

— Ще ми дадеш това, дето е в тебе! Ако е момче, дръж си го, ала ако е момиче — ще го дадеш на мене!

Жената се ужасила при мисълта, че ако роди момиче, трябва да го даде на вълка и се почудила какъв отговор да му даде. И като нямала какво да стори, та да се измъкне от ямата, съгласила се и се заклела:

— Ако родя момиче — твое ще е!

Тогава вълкът спуснал опашката си в ямата, жената се хванала и той я изтеглил.

След половин година жената родила момиченце. Нарекли го Тентелина. Момиченцето раснало много буйно и палаво и все тичало

да си играе по улиците и по пътищата извън селото.

Минали години и майката забравила каква клетва дала пред вълка. Един ден, когато Тентелина вече била станала голяма и хубава мома, накрай селото я срещнал вълкът. Огледал я от глава до пети и поръчал:

— Като си идеш у вас, да кажеш на майка си: каквото си обещала на вълка — да му го дадеш!

— Добре, ще й кажа — отвърнала учудената девойка.

Ала забравила и не казала на майка си. След няколко дни вълкът пак намерил Тентелина и я попитал дали е изпълнила поръката му.

— Забравих! — навела очи Тентелина.

Тогава той повторно й заръчал да каже на майка си, че вълкът си иска обещаното.

— Ако не й кажеш, когато те срещна трети път, ще те изям! — заканил се той.

Момичето се прибрало в къщи с разтуптяно сърце и през сълзи разказало на майка си какво поръчал страшният вълк.

— Иска си обещаното! Иначе ще ме изяде!

Уплашила се майката, че на детето й ще се случи нещастие, но й било жал да даде хубавата си дъщеря на вълка, затова я научила така:

— Като те срещне пак, кажи му, че си забравила!

— Не смея, мале! — отвърнала Тентелина. — Той и преди ми поръча, ала аз тогава наистина забравих.

— Не му вярвай, дъще, той само те плаши! Като те срещне, кажи: забравих, вълчо, прости ми!

На другия ден вълкът причакал Тентелина накрай селото и изръмжал:

— Е, рече ли на майка си?

— Забравих, вълчо, прости ми!

— Добре, и сега ще ти простя. Но за последен път! Ако и сега не кажеш на майка си, повече прошка няма да има и ще те разкъсам!

Заплакало момичето и тичешком се върнало у дома. Разбрала майката, че този път вълкът не се шегува. Мъчно й било за Тентелина, но си рекла, че е по-добре да я даде за жена на вълка, отколкото той да я разкъса. Измила я, сресала я, променила я и я изпратила за вода на селския кладенец. На тръгване й заръчала:

— Ако те срещне вълкът, кажи му така: което ти е обещано — вземи си го!

Още не стигнала момата до кладенеца и ето го вълкът насреща:

— Какво каза майка ти? — изръмжал грозно той.

— Рече да си вземеш обещаното — отвърнала Тентелина. Тя, сиромашката, не знаела какво е обещала майка й на вълка.

— Е, щом е така, тръгвай с мене!

Вълкът грабнал момичето и го отнесъл в планината. Покачил го на висок клонест дъб, където било леговището му.

По цял ден скитал той по гори и по поля да търси лов, а Тентелина шетала. Когато вечер се прибирал, вълкът заставал под дъба и извиквал:

— Тентелино, Тентелино, пусни си косите да се кача!

Тентелина спускала дългата си коса и вълкът се качвал по нея в леговището си.

Минало се, що се минало, един ден братът на Тентелина попитал майка им:

— Мале, къде е сестра ми? Защо не си идва?

Майката само заплакала и нищо не отвърнала. Момъкът пак я попитал:

— Защо плачеш, мале? Какво е станало с Тентелина?

Майката продължавала да плаче и нищо не отговаряла. След няколко дни момъкът пак захванал да разпитва майка си:

— Кажи, мале, какво си сторила със сестричката ми?

Тогава майката му разказала как някога паднала в ямата, как я измъкнал вълкът и тя му обещала детето, ако се роди момиче.

— А къде е сега Тентелина?

— Не знам, сине, вълкът я отведе някъде, ала къде — не знам!

— Ще отида да я търся! — скочил момъкът.

— Недей, синко! — извикала уплашената майка. — Само ти ми остана. Ако и тебе те отвлече вълкът, ще си остана сам-самичка на света като кукувица…

Опитала се тя да придума момъка да не ходи в планината, ала той не я послушал, приготвил се, взел ножа си и тръгнал да търси Тентелина.

Когато наближил планината, братът срещнал една бабичка и я попитал:

— Бабо, знаеш ли къде е леговището на вълка, дето отмъкна от селото една мома?

— Знам, момко! Недей ходи там, защото вълкът е много страшен и лошо ще патиш!

— Каквото ще да става, аз трябва да го намеря и да освободя сестра си! Кажи ми къде е и голяма награда ще ти дам.

Тогава бабата му показала планината и рекла:

— Ей на онзи, високият дъб, е леговището му. Там е скрил сестра ти вълкът. Никой не може да се качи там. Когато вълкът си дойде вечер, вика отдолу: „Тентелино, Тентелино, пусни си косата да се кача!“. Сестра ти спуска дългата си плитка и вълкът се качва по нея. Друг никой не може да се качи на дъба.

— Научи ме как да сваля сестра си от дървото, бабо! — помолил момъкът.

— Добре! — рекла бабата. — Ще дойда с тебе и ще те науча.

Отишли заедно при дъба. Момъкът се скрил, а бабата наклала огън и сложила наопаки във въглените един връшник. Тентелина гледала отгоре и като видяла, че бабата прави всичко наопаки, извикала:

— Не така, бабо!

— Ами как, дъще? — направила се на учудена бабата. — Я слез долу и ми покажи как трябва да се направи!

— Не смея! — отвърнала Тентелина нажалено. — Ще си дойде вълкът и ако ме намери долу, ще ме направи на парчета.

Бабата пак казала:

— Слез де, слез! Додето си дойде вълкът, ще сме опекли вече питката.

— Не смея, бабо! Вълкът е много страшен.

Тогава старицата се огледала, да не би да има наоколо чуждо ухо, и тихо казала:

— Брат ти е тука, дъще! Дошъл е да те отърве! Ей го там, зад дървото се е скрил. Слизай бързо и да бягате!

— Как ще избягаме, бабо? Вълкът е поръчал на вълчетата си да ме следят. Ако сляза или кажа нещо, те веднага ще му обадят. По-добре бягайте, докато не се е завърнал, защото ще изяде и мене, и брата ми и мамината къща ще запустее.

— Не се бой от вълчетата, дъще! Опечи им по едно кравайче и те няма да кажат на вълка накъде си побягнала.

Тентелина така и направила. Намесила и опекла кравайчета, дала на вълчетата по едно, скочила от дъба и изтичала към брат си. Ала тя не знаела, че вълкът е скрил в корените на дъба най-малкото си и най-хитро вълче. То се спотайвало, заровено в шумата, всичко видяло и всичко чуло.

— Дето не ми даде кравайче, всичко ще обадя на тате! — заканило се то.

Преди да побегнат към дома, старицата казала на Тентелина:

— Вземи от леговището една паничка хума, един гребен и един калъп сапун. Ако вълкът ви подгони и вземе да ви настига, хвърлете зад вас хумата. Ще стане кал до колене, вълкът ще затъне и вие ще се отдалечите. Настигне ли ви отново хвърли гребена. Зад вас ще израсте поляна с тръни. Ако трети път ви наближи — хвърли сапуна. Ще се вдигне висока до небето планина и вълкът няма да може да премине.

Тентелина бързо взела, каквото казала бабата, хванала брат си за ръка и извикала:

— Хайде сега, братко, да бягаме!

И хукнали към къщи с все сили.

Този ден вълкът бил събрал приятелите си да ги води дома да ги гощава с Тентелина. Той бил решил да я разкъса, защото тя вече цяла година стояла при него в леговището, а не искала да му стане жена.

Довел той вълците под дъба и извикал:

— Тентелино, Тентелино, пусни си косите да се качим!

Никой не се обадил от дървото. От шумата изскочило само малкото вълче и викнало на баща си:

— Скоро тичай да стигнеш Тентелина, тате! Дойде брат й и я отведе!

— Накъде тръгнаха! — изръмжал вълкът и очите му се налели с кръв.

— Натам! — посочило вълчето.

— След тях, братя! — грозно изтракал със зъби вълкът. — Да ги уловим и да се навечеряме богато с двамата. Аз един ви гласях, те двама станали.

И повел дружината си по следите на бегълците. Бягали, бягали, започнали да ги настигат. Тогава братът хвърлил зад себе си паничката

с хумата. Изведнъж полето се превърнало в локва с кал до коленете.

Затънали вълците и докато се измъкнат, братът и сестрата избягали далеч напред.

Хукнали отново вълците след тях. Като ги наближили, Тентелина хвърлила назад гребена си. Израснала цяла гора от тръни и къпини.

Вълците се оплели в трънаците, разкъсали си кожусите и си разкървавили муцуните, докато се измъкнат.

Хукнали пак да догонят бегълците. Наближили ги за трети път. Тогава момичето викнало с последни сили на брата си:

— Бързо, бате, бързо хвърли сапуна! Ако и той не ги спре — загубени сме… Душа не ми остана вече от бягане.

Момъкът метнал зад себе си калъпа сапун.

Изведнъж насред полето израснала висока и стръмна планина. Хукнали вълците нагоре по чукарите да я преминат. Докато стигнали до средата, изплезили езици по една педя. Наближили върха, ала краката им се подкосили от умора и се спрели.

Тръгнали си назад уморени и гладни. По едно време най-старият вълк изгледал кръвнишки този, дето ги повел да гонят брата и сестрата и тракнал със зъби:

— Вместо един — двама, а? Е, като няма двама и само с тебе ще минем!

Нахвърлили се вълците върху нещастника, разкъсали го и за миг оглозгали кокалите му.

В това време Тентелина и момъкът дотичали до къщичката си. Отворили бързо вратата да се скрият от вълците и се спрели стъписани на прага — вътре нямало никой. Само една кукувица била кацнала на гредата в ъгъла.

Видяла ги птицата, изписукала радостно, ударила се в земята и се превърнала пак в тяхната си майчица. Прегърнала тя намерените си деца и през сълзи им казала:

— Дойдохте ли си, милите ми дечица! Майка без децата си е като кукувица. Затова и аз се бях превърнала на кукувица.

Скоро майката оженила сина си и омъжила Тентелина. Народили й се цял куп внучета и вечер тя често им разказвала за страшния вълк.

ЮНАКЪТ И ТАЛАСЪМИТЕ

Някога на едно момче умрял бащата и чичо му го прибрал да го гледа. Момчето още от малко било много силно и затова му казвали „юнакът“. Името така си му и останало. Когато навършило шестнайсет години, за беда умрял и чичо му и то останало сам-самичко на света. Нямало вече при кого да се подслони момчето и затова тръгнало от село на село да търси работа и дом.

Един ден юначето вървяло през гората от едно село към друго. Като стигнало насред път, изведнъж му се счули човешки гласове зад скалата, която била от дясната му страна. Спряло се и се ослушало да чуе по-добре.

Зад скалата наистина се чували човешки гласове. Юнакът ударил с юмрук по скалата и отвътре някой извикал:

— Кой си ти, дето така удари, че ни разтресе пещерата? Ако си мъжко — брат ще ни бъдеш, ако си женско — сестрица! Повдигни скалата и влез.

Юнакът повдигнал скалата с една ръка, а зад нея се показала голяма светла пещера. Влязъл той и се огледал.

Вътре, в кръг около огъня, били насядали трийсет и девет души лични юнаци. Станали те, прегърнали един по един момчето и го признали за свой брат.

Само главатарят им не бил доволен, защото разбрал, че в това дете се крие голяма сила. Уплашил се, че момците му ще признаят юнака за главатар и още от първия ден започнал да мисли как да го погуби.

Минало, що се минало, веднъж главатарят се направил на болен. Отишъл при него юнакът и го попитал от какво е болен и какъв лек да му потърсят.

— Има цяр за моята болест, побратиме, — отговорил главатарят, като пъшкал в постелята, — ала е много скъп. За него човешки живот трябва да се даде!

Юнакът тропнал с крак:

— Кажи, главатарю, какъв е цярът! Ако трябва, моята глава ще жертвам заради тебе!

— Добре тогава — казал главатарят. — Трябва да се изкачиш на пясъчната планина и да намериш самодивската чешма. Ако ми напълниш от нея в полунощ една стомничка студена вода да се напия — ще оздравея.

— Я, че то била лесна работа! — казал юнакът.

На мръкване грабнал стомничката и забързал към планината. Тъкмо в полунощ стигнал до чешмата. Сложил стомничката под чучура да се пълни, а той зяпал нагоре-надолу и си подсвирквал.

Изведнъж му се привидяло, че нещо се белее над него. Когато се вгледал внимателно, видял на дървото до чешмата една жена. Седнала на най-долния клон, тя гледала надолу и като че ли се канела да скочи.

— Ела, юначе, — повикала го жената, — да стъпя на гърба ти и да сляза.

— Аз да не съм магаре, че да стъпваш на гърба ми! — отвърнал юнакът. — Както си се качила, така и слез.

И продължил да пълни стомничката и да си подсвирква.

Жената протегнала костеливата си ръка, уж да се хване за рамото му. Юнакът отскочил назад, измъкнал ножа си и с един замах отсякъл ръката. Жената извикала глухо и изведнъж изчезнала.

Напълнил юнакът стомничката, мушнал отрязаната ръка в торбата и си тръгнал.

Главатарят много се изненадал, като го видял да се връща жив и здрав. Взел стомничката, сръбнал от водата и уж оздравял. Разказал момъкът какво му се случило на чешмата, извадил ръката и я показал. На ръката имало една златна гривна.

Не минало много време и главатарят пак се направил на болен. Юнакът отново отишъл при него и го попитал от какво е болен и с какво да му помогне.

— Този път е още по-трудно да се намери лек! — изпъшкал главатарят.

— Кажи, кажи! — подканил го юнакът. — И на дявола под езика да е лекарството, пак ще го извадя и ще ти го донеса.

— Добре, слушай тогава. Трябва да се намери самодивски гроб. Ако някой ми опече посред нощ агне в него и си хапна от месото, тогава ще оздравея.

— Това ли ти бил трудният лек? — махнал с ръка юнакът. — Че това е лесна работа.

Вечерта юнакът метнал едно агне на врата си, качил се в планината и намерил самодивски гроб, както му заръчал главатарят. Изринал гроба, запалил вътре огън, одрал агнето, нанизал го на шиш и започнал да го пече.

По едно време, както въртял агнето, видял от гроба да се подава една ръка, като че ли иска нещо.

— Ей, почакай малко! — извикал юнакът. — Не виждаш ли, че сега сложих да пека агнето! Като се изпече и на тебе ще дам.

След малко ръката пак се показала.

— Ей, ама си неразбран! — викнал ядосано юнакът. — Нали ти казах, че като се опече, тогава ще ти дам!

Още не обърнал два пъти агнето над огъня и ръката се показала за трети път.

Разлютил се юнакът, изтеглил ножа си и отсякъл ръката.

Когато опекъл агнето, отчупил една плешка и я хвърлил към нея:

— На ти сега, плюскай! Какво щеше да ти стане, ако беше почакал малко!

Турил агнето в торбата и си тръгнал.

Както си вървял по пътя, счуло му се, че някой стене. Озърнал се юнакът назад, напред, настрани, но никого не видял. Додето стигнал до пещерата, все му се счувало, че някой плаче.

Видял го главатарят, че се завръща с печеното агне в торбата и позеленял от яд. Той се надявал таласъмите да утрепят юнака и когато го съгледал жив и здрав, обзел го страх. Само че не се издал, отчупил си от печеното агне и се престорил, че уж му станало по-добре.

След една неделя главатарят пак легнал болен. Юнакът, както и преди, пръв се притекъл да го попита за болестта му и какво лекарство да му търси, за да оздравее.

— Остави се, брате, — продумал със слаб глас главатарят. — От тази болест вече няма отърване.

— Как така да няма? — рипнал юнакът. — Ти само кажи какъв лек трябва! Ако ще в морето да е, пак ще го извадя.

— Може да ме излекува живата вода, която извира в една пещера на брега на морето.

— Лесна работа! — успокоил го юнакът.

Стегнал се за път и отишъл край морето да търси пещерата. Влязъл във водата и заплувал покрай брега.

Плувал бавно, докато съгледал в скалите входа на пещерата, наполовина скрит под водата. Стигнал до него и когато понечил да влезе, една голяма риба се втурнала да го погълне. Юнакът я хванал, без да му трепне окото и я изхвърлил на брега.

След това влязъл в пещерата, напълнил една стомничка с жива вода и си тръгнал към дома.

Когато го видял, че пак се връща, главатарят го оставил на мира и повече не го закачал.

Додето главатарят се правел на болен, дружината седяла без работа, отникъде нищо не могли да припечелят момците, а пък зимата наближавала и трябвало да се подготвят за нея. Седнали около огъня в пещерата да умуват какво да правят. По едно време юнакът се сетил за гривната.

— Я, чакайте — рекъл той, — да ида при златаря, да продам гривната и да купя храна.

Отишъл при златаря и му показал гривната. Щом я извадил от пазвата си, тя светнала като слънце.

— Стой, побратиме! — извикал златарят, като въртял гривната в ръцете си. — Тази гривна е на моята жена. Познавам я, защото аз съм я правил. Къде си я намерил?

— Не е на твоята жена! — рекъл му юнакът. — До три дни мога да ти донеса още трийсет и девет гривни като тая. Да те видя тогава, дали ще познаеш коя гривна си правил ти?

— Ще я позная! — запънал се златарят.

— Ако я познаеш, отрежи ми главата! — предложил юнакът. — Но ако не познаеш, аз ще отрежа твоята.

Обзаложили се и юнакът тръгнал да търси гривните. Вървял си по пътя и сам се чудел откъде да намери още трийсет и девет гривни.

Докато вървял така замислен, изведнъж видял, че е стигнал край морето, дето била пещерата с живата вода.

— Я чакай, — рекъл си той, — да преплувам пак до пещерата. Може пък там наоколо да намеря някое таласъмско имане. А може да срещна рибата и тя да ме научи как да намеря жената. Открия ли нея — и гривните ще имам!

Хвърлил се в морето, заплувал и започнал да оглежда пещерите покрай брега.

Както си плувал, по едно време мярнал от малка пукнатина да струи светлина. Влязъл в пукнатината и видял, че светлината излиза от едно малко прозорче. Приближил се тихо и чул вътре гласове. Долепил ухото си до прозорчето и се заслушал:

— Какво ти е на ръката, невесто? — попитал един глас.

— Ох, беда ме сполетя, дядо! Седях си веднъж на дървото край самодивската чешма. В това време дойде един юнак да си напълни стомничката. Намислих да му взема душата и го помолих да стъпя на гърба му и да ме свали долу. Ако се беше съгласил да го яхна — свършено беше с него. Ала той не се съгласи. Посегнах да се хвана за рамото му и да скоча, а юнакът замахна с ножа си и ми отсече ръката.

— Ами ти защо плачеш, дядовото? — попитал пак първият глас.

— И аз пострадах като нашата сестрица! Лежах си една вечер в самодивския гроб и си почивах. Изведнъж гледам, че някой го разрови, запали вътре огън и захвана да върти над жаравата едно агне на шиш. Припари ми и си показах ръката да му река да махне огъня. Юнакът, който печеше агнето, помисли, че искам месо и ми рече: „Не виждаш ли, че сега започнах да го пека? Като се опече, ще ти дам“. Още повече ми припари и пак си подадох ръката. А той отново ме нахока. Когато за трети път си показах ръката, юнакът извади нож и ми я отсече. Опече агнето, хвърли ми една плешка и ми викна: „На, плюскай!“.

— Ами ти, рибо, от какво си саката? — попитал пак гласът.

— Веднъж, като отивах да се окъпя в извора с живата вода, на входа на пещерата срещнах един юнак, който искаше да влезе вътре. Понечих да го спра, а той ме сграбчи и така ме изхвърли на сушата, че ме осакати.

— Слушайте! — рекъл тогава гласът. — Това трябва да е все един и същи човек! Трябва да се отървем от него?

В този миг вратата се отворила, юнакът изскочил пред таласъмите и викнал:

— Аз съм тоя, дето ви осакати! Ха да ви видя сега, какво ще ми сторите!

Таласъмите се вцепенили на местата си.

— Сега от вас искам да ми намерите още трийсет и девет гривни, като тази, която беше на ръката на първата жена. Ако не ги намерите,

от тук повече няма да излезете! — извикал юнакът и изтеглил ножа.

— Жената знае къде да ги намери! — рекъл старият таласъм страхливо и се свил в ъгъла.

Без да прави уговорки, жената отворила един сандък и наброила на юнака още трийсет и девет гривни като първата.

— А сега кой ще ме изнесе на сушата? — попитал той.

— Рибата ще те изнесе! — отговорил пак дядото.

И горката риба, саката-несаката, плувала, плувала, докато го изнесла на сушата.

Юнакът отишъл право при златаря. Показал му трийсет и деветте гривни и рекъл:

— Хайде сега, познай коя си правил ти!

Златарят взел гривните, огледал ги, повъртял ги из ръцете си, дори ги помирисал, ала накрая вдигнал безпомощно ръце:

— Не мога да позная коя е моята…

— Е, побратиме, сега да ти отсека ли главата?

Златарят го ударил на молба:

— Не ме погубвай, юначе! Ще ти дам една торба жълтици, само ми запази живота!

— Не, побратиме, казаната дума си е казана. Каквото сме се обзаложили — това ще бъде!

И момъкът изтеглил от пояса си ножа. Видял златарят, че няма да го склони, ударил се в земята и изведнъж станал невидим.

— И ти си от онези, от рогатите! — засмял се момъкът. — Затова ме прати да ти търся гривни — дано ме затрият твоите дяволски братя и сестри. Ала не стана вашата, а моята!

После отворил сандъка на златаря, насипал две торби жълтици, купил храна, топливо и пушки и се прибрал в пещерата при другарите си.

Като видели, че юнакът ги избавил от глад и студ, че и пушки им донесъл, другарите му прогонили стария си главатар и начело на дружината застанал юнакът.

ТРИМАТА ЛЪЖЦИ

Имало едно време трима сиромаси. Мързяло ги да работят, а все им се искало някак по-леко да я карат. Веднъж, като се скитали от село на село да търсят работа, единият казал:

— Братлета, така, както сме я подкарали, доникъде няма да я докараме. Я да се научим да лъжем и така да си изкарваме прехраната.

Речено-сторено.

В следващото село, през което минали, тримата сиромаси потропали на една порта. Излязъл стопанинът и ги попитал:

— Какво искате?

— Стопанино, — отвърнал единият, — пусни ни да пренощуваме, че замръкнахме във вашето село и няма къде да подслоним глава.

— Че да ви пусна, — почесал се по тила стопанинът, който бил голям скъперник, — ала аз съм човек сиромах и нямам нищо за вечеря.

— Не ни трябва вечеря! — рекъл вторият лъжец. — Ще ни опечете по едно яйце и това ще ни е вечерята.

— Бива — съгласил се стопанинът и ги пуснал вътре.

Жена му опекла на лъжците по едно яйце и седнали на софрата.

— Брей, че това ли са ви яйцата тук? — попитал лъжецът. — В нашето село яйцата са толкова големи, че едва минават през вратата. С едно яйце половин село се наяжда!

— Бре, бре, бре, истина ли думаш? — чудил се стопанинът и се блещел насреща му.

Тогава вторият лъжец казал:

— Истина е я! Веднъж, като минавах през тяхното село, видях на мегдана десет души да търкалят едно яйце — толкова голямо беше, че едва го местеха!

— Бре, бре…

— Стопанино, — рекъл третият лъжец, — я вземи ни опечи и по една кървавица да си довечеряме!

— Нямаме кървавица, откъде да ви я взема? Нали ви казах, че сме сиромаси хора! — не се съгласил стопанинът.

Тогава първият лъжец поклатил глава:

— Да дойдеш в нашето село, кървавици да видиш! От тях плет си плетем…

Вторият добавил:

— Вярно е! Веднъж, като минавах през тяхното село, видях едно куче да ръфа нещо от плета. Когато се приближих, какво да видя — плета наплетен от кървавици и кучето си къса от тях!

— Бре, чудо, бре… — смаял се стопанинът.

И така, и инак въртели и сукали трите лъжци, ала стопанинът само си повтарял: „Бре, чудо, бре…“, но не посягал да им опече кървавица. Така си останали гладни лъжците.

Преспали трите лъжци, а когато сутринта пак поели на път, първият казал:

— Братлета, и това няма да ни храни, ами я да вземем да откраднем един вол, да го опечем и да се наядем хубаво!

— Да го сторим, братлета! — рекъл зарадван вторият, защото вече бил прималял от глад. — Ала трябва и хляб!

Третият лъжец казал:

— Вие откраднете вола, а аз ще намеря хляб!

Нарамил прокъсаната си торба и тръгнал към селото. Другите двама повървели още малко и съгледали на едно нива селянин да оре. Първият лъжец сбутал втория:

— Ще откраднем единия вол на този човек!

— Как ще го откраднем? — учудил се вторият.

— Слушай сега, — рекъл първият лъжец, — аз ще се скрия в ракитака край тази бара и ще извикам: „Чудо-о, чудо нечувано!“. Човекът ще дойде да види кой вика и какво е това чудо, а през това време ти разпрегни по-младия вол и бягай в гората.

Скрил се той във върбалака и завикал:

— Чудо-о, чудо-о, чудо нечувано!

Орачът спрял да оре и се заслушал. Викът се повторил, селянинът оставил на браздата впрегнатите волове и отишъл да види какво ще е това чудо.

Вторият лъжец разпрегнал по-младия вол и хукнал с него към гората.

Надникнал орачът във върбалака, съгледал лъжеца и го попитал:

— А бре, побратиме, защо викаш: чудо-о, чудо-о! Къде ти е чудото?

— Как да не викам, като още от сутринта те гледам да ореш с един вол!

— Как така с един? — извикал орачът. — Нали са два?

— Ами, два… — засмял се лъжецът. — Откакто съм се спрял и те гледам, ти все с един вол ореш! Затова извиках!

— Не е един, как ще е един! — сърдито викнал орачът. — Как ще е един, като са два!

— Не са два! Я иди да видиш дали са два!

Орачът тичешком се върнал на нивата и какво да види — единият вол го няма!

В това време лъжецът избягал и тръгнал да търси по гората побратима си, дето откраднал вола. Намерил го навръх планината, че дере вола и се гласи да го пече.

Приготвили вола, сложили го на шиш над огъня и зачакали да се върне третият лъжец, дето отишъл за хляб.

А той в това време стигнал в селото, влязъл при фурнаджията и му казал:

— Побратиме, аз съм слуга във войската. Тя е на учение край вашето село и войводата ме прати за хляб.

— А кой ще го плаща? — свъсил вежди фурнаджията, като огледал дрипавите му потури.

— Като си почине от учението, войводата ще дойде да ти го плати и да се спазарите по колко хляба да печеш на ден, докато войската е на учение край вашето село.

Фурнаджията му напълнил торбата с меки бели хлябове и лъжецът хукнал да търси побратимите си.

Опекли лъжците вола, разчупили топлите бели хлябове и хубавичко си хапнали. После се излегнали на сянка под дърветата и единият рекъл:

— Добре хапнахме и си починахме от скитанията, ама да имаше сега и една делва вино…

— Аз ще донеса вино! — скочил другият лъжец. Намерил една стомна, напълнил я до половината с вода и слязъл в селото. Влязъл в кръчмата и рекъл на кръчмаря:

— Сипи ми две оки вино.

Кръчмарят допълнил стомната с вино и казал:

— Хайде сега плащай!

— Че как да платя, — озърнал се лъжецът, — като нямам пари! Не можеш ли да почакаш до утре да ти платя?

— Няма да те чакам! — отсякъл кръчмарят. — Дай ми виното обратно!

Взел стомната и излял две оки обратно.

Така лъжецът обиколил всички кръчми в селото, наливали и изливали кръчмарите, докато водата се превърнала в хубаво вино.

Като излязъл от последната кръчма, лъжецът надигнал стомната, отпил и се облизал доволен:

— Я, на какво хубаво винце е станала водата!

Върнал се при другите двама лъжци, похапнали пак, пийнали вино и легнали да спят.

Така я карали два-три дни, докато изяли хляба и месото и изпили виното.

На четвъртата сутрин първият лъжец казал:

— Братлета, в тези села вече нито можем излъга някого, нито можем открадна нещо. Я да идем по други места, дето не ни познават и не знаят лъжите ни.

Така и направили. Метнали празните си торби през рамо и потеглили към далечни краища.

По пътя срещнали един човек, който носел пет кокошки. Лъжците го попитали:

— Накъде си ги понесъл тези кокошки, байо?

— Тръгнал съм да ги продавам.

— Ей — ударил се в челото първият лъжец, — как щях да забравя! Моят чорбаджия, дядо поп, търсеше да купи кокошки. Я да те водя при попа, байо, на него да продадеш кокошките.

Тръгнали към поповата къща в близкото село. Когато стигнали, лъжецът казал на селянина:

— Стой тук, до портата, пък аз ще ида напред да кажа на попа за кокошките.

Влязъл при попа, целунал му ръка и рекъл смирено:

— Дядо попе, довел съм брат си да му четеш за здраве, че нещо не е наред с ума. Не му придиряй, че приказва глупости, ами му

почети, дядо попе, та дано оздравее.

— Доведи го, синко, ще му почета. Дано се оправи, сиромахът!

Лъжецът излязъл на двора при селянина с кокошките и му казал:

— Дай кокошките да ги нося в кокошарника, а ти влез при дядо поп да ти ги плати.

Взел кокошките, почакал селянина да се скрие зад вратата и хукнали да бягат заедно с другите лъжци.

А селянинът се изправил пред попа. Отчето взел да го разпитва откъде е, как е, що е… Селянинът го слушал с досада, пристъпвал от крак на крак и накрая не издържал:

— Дядо попе, те приказките край нямат, ами я ми плати кокошките и да си вървя, че път ме чака до моето село, а вече се здрачава.

Попът взел в едната си ръка кръста, а другата сложил на главата на селянина.

— Наведи се, синко! — рекъл му благо той.

— Какво ще се навеждам? Плати ми кокошките и да си вървя! — викнал ядосано селянинът.

— Наведи се, наведи се… — уговарял го попът. — Наведи се да ти почета за здраве.

— Не ща да ми четеш за здраве, а да ми платиш кокошките!

— Наведи се, синко… — продължавал да настоява попът.

Тогава селянинът се разлютил, хванал попа за брадата и извикал:

— Я не се прави на будала, попе, а ми плати кокошките!

— Какви кокошки бре, синко? Ти да не полудял нещо?

От дума на дума се скарали и се хванали за гушите. Едвам ги разтървали поповите слуги.

А в това време тримата лъжци вече били далече от селото.

МАРА ПЕПЕЛЯШКА

Мъж и една жена си имали само една дъщеря на име Мара. Майката и дъщерята често сядали край огнището да си вършат женската работа — да предат, да плетат и да шият. Момичето било умно и схватливо, бързо се научило да прави всичко и станало отмяна на майка си. Един ден Мара поискала майка й да я пусне у съседите да преде заедно с дружките си. Жената я пуснала, само че й дала пълна торба с кълели и поръчала на момичето:

— Ако не изпредеш всичките кълели за един ден, аз ще се превърна в крава!

— Ще ги изпреда, мамо, как няма да ги изпреда!

Отишло на седянката в съседите и захванало бързо да преде. Прели целия ден, пели и се шегували, но накрая му останала половин кълеля неизпредена. Върнала се вечерта Мара в къщи, почукала на вратата и извикала:

— Мале, отвори ми! Аз съм, Мара. Отвори ми, мале!

Вместо майчиния и глас отвътре се чуло кравешко мучене:

— Му-у-у!

Майката на Мара наистина се била превърнала в крава! Седнало момичето на прага на къщата и заплакало. Не минало много време и от нивата се прибрал баща му.

— Защо плачеш, мила щерко? — попитал разтревожено той.

— Как да не плача, тате! — отвърнало през сълзи момичето. — Мама се е превърнала на крава, мучи отвътре и не може да ни отвори.

Уплашил се бащата, че беда е стигнала жена му, грабнал един дебел кол, подпрял здраво вратата, натиснал с рамо и я изкъртил. А вътре вместо жена ги посрещнала една хубава пъстра крава. Прегърнало я през шията момичето и заплакало с глас:

— Защо ми трябваше да ходя да преда при съседите? Какво ще правя сега без майчица…

Мъчно им било на Мара и на баща й, ала нямало какво да сторят и затворили кравата в обора. Момичето всеки ден хранило и поило

кравата, чистило й, а накрая я прегръщало и си поплаквало. Кравата само го гледала с големите си умни очи.

Минало се време и Мариниият баща се оженил втори път. Отначало мащехата се грижела за момичето и за кравата, ала един ден рекла на мъжа си:

— Хайде, мъжо, да заколим кравата! Защо ни е, като толкова време не се е отелила? Защо да я храним напразно!

Мъжът не се двоумил много, заклали кравата, сварили я и я изяли. Бащата и мащехата поканили момичето:

— Седни, Маро, да си хапнеш и ти месце!

Момичето не докоснало месото, защото знаело, че това не е истинска крава, а майка й. Когато баща й и мащехата се наяли, Мара събрала кокалчетата, но не ги хвърлила на пътя да ги глозгат кучетата, а ги заринала под пепелта в огнището.

Момичето не можело да прежали майка си, по цял ден седяло до огнището, дето били заровени костите на кравата и никъде не излизало, затова мащехата го кръстила Мара Пепеляшка.

Един ден бащата и мащехата тръгнали да вървят на сватба. Повикали и нея:

— Хайде, Маро, да те водим на сватба! Да се събереш с хора, да се поразвеселиш. Стига си седяла само до огнището.

Момичето не давало и да се издума да върви на сватба:

— Какво ще правя аз на сватбата? Нямам си майка да ме изпрати, нито пък дреха да се пременя и нагиздя…

Мащехата се опитала още веднъж да я придума, после я зарязала до огнището и тръгнали с мъжа си на сватбата.

Когато излезли и Мара останала сама, тя изровила костите от пепелта и какво да види — те се били превърнали в прекрасни златни украшения и дрехи от златотъкани платове, целите обкичени с бисери. От огнището се чул глас:

— Премени се и иди на сватбата, дъще! Да видят хората каква хубава дъщеря съм отгледала.

Послушала Мара майчиния си глас, пременила се, накичила се, обула златни чехли и отишла на веселбата. Хванала се с другите моми на хорото и заиграла. Гледали я отстрани хората и се дивели на чудната й хубост, на прекрасните накити и блестящата й рокля. Като играела на

хорото, чехлите й като слънчеви лъчи проблясвали. Никой не познал Мара Пепеляшка.

Когато взело да се свечерява, Мара се пуснала от хорото и тичешком се прибрала в къщи. Съблякла златните дрехи, свалила накитите и ги заровила в пепелта. Навлякла се с очерненото си сукманче и седнала край огнището.

След малко си дошли бащата и мащехата. Те заварили момичето край пепелта и още от вратата започнали да разправят:

— Маро, дъще! Да видиш чудо! Не дойде на сватбата да видиш чудо нечувано! Отнякъде се появи една мома, чудна хубавица. Цялата блестеше като слънце в златните си дрехи и със скъпите си и прескъпи накити. Ами чехлите й да беше видяла! Хвана се хубавицата на хорото, поигра, а като взе да се мръква, побягна и се не чу и не видя.

Още три пъти ходила Мара Пепеляшка на други сватби и никой не могъл да я познае. На третия път толкова се улисала в хорото, че когато се огледала, баща й и мащехата си били отишли вече.

Хукнала с всички сили Мара Пепеляшка да ги изпревари и да се прибере преди тях в къщи. Като тичала покрай реката, подхлъзнала се и единият златен чехъл паднал във водата.

На сутринта царските коняри изкарали конете на реката да пият вода, ала те само пръхтели и не искали да се наведат над водата, защото чехълът блестял и ги плашел. Подплашили се накрая конете, дръпнали се от поводите и хукнали назад към конюшните.

Видял ги царят, повикал конярите и строго попитал:

— Защо не пазихте добре конете, та се подплашиха и хукнаха така?

— Пазихме ги, царю, ала те се уплашиха от едно нещо в реката…

И му разказали за странния блясък, който излизал от реката и подплашил конете.

Царят не им повярвал, дигнал се и отишъл на реката — да се увери с очите си, че слугите не лъжат.

Навел се от брега и се вгледал внимателно към мястото, откъдето идвала светлината. И какво да види — върху пясъка на дъното лежал един златен женски чехъл! Царят заповядал на слугите да го извадят, разгледал го внимателно и учудено поклатил глава:

— Каква ли ще да е тази работа? Откакто съм станал цар, такъв чехъл не съм виждал. Не знаете ли чий е? — попитал той слугите и насъбралите се да видят чудото хора.

— Не знаем, царю! — отвърнали в един глас всички.

Тогава царят заповядал да се съберат всички жени в царството, да отидат в двореца и да премерят чехъла. Така той се надявал да разбере на кого е.

На другия ден в двореца се събрали всички жени и моми да мерят чехъла. Мерили, мерили, ала той на нито един крак не бил й по мярка.

Когато и последната мома премерила чехъла, царят попитал слугите:

— Всички ли дойдоха да мерят?

— Всички, царю!

— Не са дошли всички, господарю! — извикал тогава един глас от тълпата. — Има още една мома!

— Коя е тя и защо не се е подчинила на царската ми воля? — извикал разгневеният цар.

— Мара Пепеляшка! — извикал пак гласът от тълпата.

— Защо не сте довели и нея? — скарал се царят на слугите си.

— За какво да я довеждаме? — оправдавали се те. — Тя денем и нощем все в огнището и в пепелта се завира и никъде не излиза. Начернена е отгоре до долу. Чиста дреха няма на гърба си, царю, та камо ли такива чудни златни чехли.

— Каквато и да е — доведете я! — наредил царят.

Разтичали се слугите и довели Мара Пепеляшка. Застанало момичето пред царя и само се свивало в сиромашката си очернена дрешка.

— Защо не дойде, като повиках всички жени в царството да премерят този златен чехъл? — попитал я той намръщен.

— Не съм и чула за заповедта ти, царю честити! Аз никъде не излизам и никъде не ходя — затова не съм чула.

— Хм… Я премери този чехъл! То на черните ти дрипи само златен чехъл не им стига, ала мери и ти!

Сложили чехъл на крака на момичето и той прилепнал. Ахнала тълпата от почуда.

— Коя си ти, моме? — едва успял да попита слисаният цар.

— Дъщерята на кравата! — отвърнала Мара Пепеляшка.

После изтичала в къщи, извадила си златните дрехи и накити и се пременила. Целият град светнал, като че ли златното слънце го огряло.

Мара Пепеляшка разказала на царя за майка си. На другия ден царят се оженил за момичето и така Мара Пепеляшка станала царица.

ХИТРИЯТ И ГЛУПАВИЯТ

В едно село някога живели двама братя. Единият бил хитър и пресметлив за всичко, а другият — глупав и добродушен. Момчетата имали само майка — стара и болнава женица. Хитрият брат си седял в къщи да наглежда болната им майка, а глупавият по цял ден орал, сял и събирал дърва в гората. Един ден глупавият брат казал:

— Бате, дотегна ми все аз да ходя на работа, а ти да си седиш дома. Ха вземи днес ти магарето и иди да събереш дърва в гората!

— Добре — съгласил се хитрият. — Грижи се добре за майка ни, а от днес нататък аз ще ходя на работа.

Разменили се братята. Хитрият поел полската работа и грижата за прехраната, а глупавият по цял ден седял на прага и зяпал подир врабците. Не се сещал да нахрани болната им майка, да я измие и преоблече.

Не минало много време и майката умряла. Един ден глупавият брат казал:

— Бате, останахме само двамата. Хайде да вземем да си разделим имота, па всеки да си я кара както знае.

— Добре, — съгласил се хитрият. — Как да го разделим?

— Ами как… Ти ще вземеш магарето, а за мене — вола. От къщата за тебе една стая и за мене една. Съгласен ли си така?

Хитрият брат се съгласил и се разделили.

От този ден насетне хитрият всеки ден ходел в гората, събирал дърва и ги карал на пазара да ги продаде. Печелел по някоя пара и лека-полека се позамогнал.

Глупавият пръста си не мръдвал да захване някаква работа, седял си на припек на прага и подвиквал подир врабчетата:

— Какво се въртите тука? То за мене няма, та и вас ли ще храня!

Една вечер глупакът седял на прага, гризял сух комат хляб и гледал как волът му преживя сухата слама. Сторило му се, че добичето нарочно си криви устата и му се подиграва. Ядосал се и викнал на вола:

— Какво ми се кривиш такъв? Ако стана да взема остена, така ще те наложа по гърбината, че три дни влага щети държи!

Волът продължил да си преживя. Не искал и да знае какво му приказва ядосаният стопанин.

Глупакът още повече се разлютил, грабнал остена и набил вола. Видял го брат му и извикал:

— Защо биеш добичето бе, брате? Какво ти е направил волът, та така го налагаш с остена?

— Криви ми се насреща и ми се подиграва! — отвърнал намусен глупавият.

— Не ти се криви — засмял се брат му. — Той така си преживя.

— Преживя, а! Не го ли виждаш, че прави с устата си, както правя и аз?

И замляскал срещу брат си да покаже как прави вола.

— Остави добичето на мира! — скарал му се хитрият брат. — Вместо да седиш на прага и да преживяш и ти като вола, по-добре го впрегни и иди си изори нивичката. Засей жито, поне хляб да имаш през зимата…

Глупавият брат не мирясвал:

— Ще ми се подиграва той! Утре ще го закарам на пазара да го продам!

Така и направил.

Сутринта станал рано, турил в торбичката си комат сух хляб и тръгнал да продава вола.

Както си вървял по пътя към града, стигнал до една широка поляна, насред която растяла висока топола. По клоните й били накацали врани, чистели си перцата и грачели:

— Гра-а, гра-а…

Глупавият брат се спрял до дървото и тикнал калпака си на тила, та да може да гледа нагоре към враните. Послушал ги, сторило му се, че на него викат нещо и попитал:

— Какво, какво? Искате да ви продам вола ли? Да ви го продам, защо да не ви го продам — нали затова съм го повел към пазара.

Подплашили се враните и загракали още по силно:

— Добре де, добре — рекъл глупакът. — Ще ви го дам за сто гроша, ала до седмица си искам парите. Съгласни ли сте?

А враните отвърнали:

— Гра-а, гра-а!

— Гра, мра — не знам! Ето ви вола, а в неделя ще дойда да си взема парите!

Оставил вола под тополата и си отишъл у дома. Вечерта брат му го попитал:

— Какво стане, брате, продаде ли вола?

— Продадох го!

— Колко пари взе за него?

— Сто гроша.

— Хубаво. Ами къде са ти парите?

— Продадох вола на враните. В неделя ще ида да си взема парите.

— Дал си вола на враните ли? — смаял се умният брат. — Бе глупчо, ти къде си чул и видял врани вол да плащат?

— Аз ще си взема парите от тях. В неделя сутринта! — упорито повторил глупавият брат.

В неделя той станал рано и отишъл при тополата. Враните пак били накацали по клоните и си бърборели нещо на техния си птичи език.

Глупавият брат се изправил под тополата и важно рекъл:

— Хайде да се разплатим! Дайте си ми стоте гроша!

А враните загракали:

— Гра-а, гра-а!

— Не знам какво сте се разбрали помежду си, ама си искам стоте гроша за вола! Нали рекохме за неделя заран?

Враните не му обръщали внимание, прелитали от клон на клон и си грачели:

— Гра-а, гра-а…

Глупавият брат викал, викал отдолу, накрая се ядосал и грабнал секирата:

— Ще ми се смеете, а? Така ли се спазарихме? И вола ми се смееше, ама я какво го постигна… Дайте си ми парите, да не се каете после!

Отгоре се чуло само:

— Гра-а, гра-а…

Тогава глупавият брат развъртял секирата и извикал:

— Или веднага ми дайте парите, или ще отсека тополата, ще ви смъкна долу и ще ви оскубя перата!

И ударил два-три пъти по дървото.

Враните се разлетели уплашено коя накъдето види.

— А-а, значи бягате? Чакайте тогава да отсека тополата, да ви разваля къщата, та да ви видя довечера къде ще се приберете!

Запретнал ръкави глупакът и отсякъл тополата. Паднало дървото и изведнъж в корените му лъснал калайдисан котел, пълен с жълтици.

— Е-е, видяхте ли сега? Като се скъпите за сто гроша, ще ви взема цялата хазна! — извикал глупавият брат, свалил си калпака и захванал да го пълни с жълтици. Видяло му се тежко да ги носи, изсипал ги обратно, взел само една жълтица и хукнал към дома да се похвали на брат си. Рекъл му:

— Така и така, бате, враните не искаха да ми дадат стоте гроша за вола, ама аз им намерих хазната! Впрегни магарето да идем да приберем жълтиците, докато не ги е намерил някой друг!

Отначало хитрият не повярвал, но като видял жълтицата в ръката на глупака, казал му:

— Я да те скрия, да не дойдат враните да си търсят имането, пък аз ще ида да видя каква е тази работа!

Изкопал бързо един трап на двора, бутнал глупавия си брат в него, метнал отгоре рогозката и насипал царевични зрънца. Събрали се кокошките и започнали да кълват:

— Чука-чука, чука-чука…

Глупакът се спотайвал отдолу и не смеел да мръдне, защото си мислел, че са дошли враните и го търсят.

През това време хитрият брат впрегнал бързо магарето, метнал му самара и два празни чувала и бързешката отърчал при тополата. Напълнил чувалите с жълтици и ги скрил.

От този ден насетне хитрият брат станал най-богатият човек в селото, а глупавият му брат си останал сетен сиромах. Все така си седял на прага и гризал сухата коричка хлебец.

И като видел врана да прелита, замерял я с някой камък и викал подире й:

— Да ми платите вола, ей, обесници! Вола да ми платите!

КРАДЕЦ НАД КРАДЦИТЕ

Живели някога двама братя крадци. Единият от тях умрял и оставил двете си момчета сирачета. Брат му нямал свои деца и затова прибрал сирачетата да ги отгледа. Додето момчетата пораснали, братът остарял и за да изкарва прехраната си, се главил селски говедар, а момчетата дал аргати при овчаря.

Един ден по-голямото момче казало на чичо си:

— Чичо, тате какъв занаят имаше?

Отначало той не искал да му каже, ала накрая му открил истината:

— С татко ти бяхме крадци. Него го хванаха и го обесиха, а аз, като остарях, се отказах от този занаят и станах говедар.

Тогава момчето казало:

— Хайде, чичо, пак да захванем стария ви занаят!

Поклатил глава мъжът и отвърнал:

— Не бива, синко. Краденето е труден знаят. Ти си още малък, не ще можеш да издържиш, защото много пъти без хляб ще оставаш и често ще спиш под открито небе…

— Ще изтрая, чичо! — извикало момчето.

Тогава чичото му казал сърдито:

— Как ще изтраеш, като сега един ден да останеш без хляб и почваш да хленчиш? Изведи утре овцете на паша, но не си вземай торбата, да те видя ще изтърпиш ли гладен до вечерта!

Момчето така и направило. На сутринта изкарало овцете на паша, а торбата с хляба оставило в кошарата.

За да го изпита, чичо му скришом взел торбата, сложил в нея един самун хляб и буца сирене и я закачил в клоните на високо дърво в края на гората.

Момчето тичало след овцете до пладне и огладняло. Запладнило ги на сянка край гората и тогава съгледало торбата.

— Ха, — рекло си то, — я виж къде имало хляб! Хайде да го взема и да се наям хубавичко.

Повъртяло се насам-натам, ала не могло да се качи на дървото и да свали торбата. Накрая толкова огладняло, че тичешком се върнало в кошарата и си отчупило голям комат хляб. Съгледал го чичо му и казал:

— Е, видя ли каква мъка е да нямаш хляб един ден, а ти си мислиш, че е лесно да си крадец.

Момчето навело глава и нищо не отвърнало. Отстрани стоял по-малкият брат и ги слушал.

На другия ден той намерил чичо си на ливадата, където пасял говедата, и му казал:

— Чичо, нека аз да ти стана другар и да вървим да крадем!

— Я бягай оттука! — скарал му се чичото. — По-големият ти брат не можа да изтрае гладен от ден до пладне, та ти ли ще можеш?

Момчето упорито повторило:

— Изпитай и мене, чичо! Ако издържа — добре, ако ли не — повече няма да ти продумам за това! Съгласен ли си?

— Добре, — съгласил се чичото, — ще те видим и тебе утре колко пари струваш.

На другия ден малкият брат отишъл с овцете без торба. Чичо му пак изтичал напред и окачил торба с хляб и сирене на същото дърво над пладнището на овцете.

Като наближило пладне, момчето здраво огладняло. Съгледало торбата на дървото, отсякло един дълъг прът с чатал отгоре и полекичка я свалило. Извадило хляба и сиренето и хубаво си похапнало. После се изтегнало край овцете на сянка и спало до вечерта.

Чичото цял ден се спотайвал край кошарата да улови малкия брат, когато притича да си вземе ядене и щом той не дошъл, досетил се, че момчето е измислило как да свали торбата.

— Бива си го малкият — рекъл си той, — ще стане крадец от него. Сече му умът!

Вечерта момчето намерило чичо си и му казало:

— Е, видя ли, че мога да изтърпя гладен цял ден?

Нищо не отговорил чичото, приготвили се и на сутринта тръгнали по пътищата.

Вървели, вървели, стигнали до една планина. Чичото понечил да тръгне нагоре, ала момчето го спряло:

— Какво ще крадем в планината, чичо? Там само дървета, камъни и диви зверове има. Я да идем първо в града — там по̀ има какво да се открадне.

Чичото размислил и казал:

— Страх ме е да идем в града. Ще ни хванат и ще ни обесят, както обесиха баща ти.

— Не се бой! Тръгвай с мене, аз знам къде да те заведа!

Отишли в града и тръгнали по чаршията да оглеждат стоките. На едно място някакъв човек продавал цървули.

— Ето ти лов за нас! — рекло момчето и потрило ръце. — Ти, чичо, стой настрана и гледай как ще ги открадна.

Момчето изтичало до дюкяна на самарджията и запалило сламата, с която майсторът пълнел самарите. Наскачали хората от цялата чаршия да гасят огъня, дошъл да гаси и онзи с цървулите. Тогава момчето се върнало обратно, грабнало два чифта цървули и се скрило.

— Ето ни с нови цървули! — рекло то засмяно. — Сега и хляб ще си вземем и ще вървим в планината.

Отишло в една фурна и казало на фурнаджията:

— Защо продаваш по-малки хлябове и лъжеш купувачите? Дай ми бързо два бели самуна, иначе ще се развикам, ще събера целия пазар и на всички ще кажа, че ги крадеш!

Уплашил се фурнаджията, който наистина продавал по-малки хлябове, и му дал два самуна. Така момчето обиколило всички фурни и напълнило цял чувал с топли бели хлябове. После намерило чичо си и тръгнали към планината.

Както си вървели по пътя, съгледали един селянин да оре нивата си с два вола. Момчето ги огледало, харесали му добичетата и казало на чичо си:

— Сега ще му взема воловете, без да ме види!

Скрило се в храстите край пътя и извикало:

— Не ти искам жълтиците! Дръж си ги за тебе! И насила да ми ги даваш — пак не ги искам!

Чул го орачът и като разбрал, че става дума за жълтици, наострил уши. Момчето извикало още веднъж и се преторило, че плаче:

— Не искам жълтиците! Олеле, чичо, не ме бий! Дай ги на други, аз не ги искам!

Тогава орачът си казал:

— Я да разпрегна воловете да си починат малко и да попасат, пък аз да изтичам да видя кой не иска жълтиците. Като не ги иска, може пък на мен да ги дадат!

Разпрегнал воловете и хукнал към храсталака. А момчето се премествало все по-навътре в гората и викало. Търчал след него селянинът, докато се загубил в пущинака.

Момчето се върнало бързо на нивата, хванало единия вол и го скрило в гората.

След някое време орачът най-после се измъкнал от гората — потен и сърдит, че нищо не намерил. Видял, че само единият вол пасе край нивата и извикал:

— Бре, да му се не види! Другият сигурно е избягал някъде. Я да легна да поспя, че се уморих да се провирам през гъсталака, а волът през това време ще си дойде.

И се опънал на сянка под крушата насред нивата. А момчето тихичко, тихичко се промъкнало покрай него и отвело и другия вол. Закарало го при чичо си и му казало:

— Е, видя ли, че му взех воловете?

Чичото го гледал смаян и дума не можел да обели. Подкарали воловете пред себе си и продължили към планината.

Като стигнали до една широка поляна, двамата заклали единия вол, одрали го и го турили на огъня да се пече.

Чичото бил много ядосан, че момчето излязло по-голям дявол от него и намислил да открадне кожата на вола, за да покаже кой е по̀ майсторът.

Поотдалечил се малко и започнал да вие като вълк:

— Ау-у-у, ау-у-у…

Момчето не се уплашило, ами викнало:

— Замириса ти на печено, затова виеш! Да се махаш скоро, че като взема една тояга, ще ти се види тясна гората!

Чичото заобиколил от другата страна и започнал да ръмжи като мечка. Момчето не трепнало, ами отрязало едно парче месо от вола и го хвърлило към храстите:

— На, бабо мецо, на си хапни месце, щом си толкова огладняла!

Чичото видял, че няма да го уплаши и излязъл засрамен от храстите.

Момчето разбрало хитрините му и когато чичото приближил до огъня, рекло:

— Искаш ли да те уплаша и да взема кожата?

— Ха, ще ме уплашиш! — изсмял се чичото. — Аз не ти казах какво ще направя и пак не можах да те уплаша, та ти ще ме уплашиш, когато знам какво се каниш да правиш.

Опекъл се волът, нахранили се и легнали да спят. Чичото заспал бързо, а момчето взело кожата и влязло в гората. Окачило я между две дървета, започнало да я удря с една тояга и да вика, колкото му глас държи:

— Олеле! Олеле! Не съм откраднал вола аз, чичо го открадна! Олеле, олеле, чичо го открадна!

Чичото помислил, че селянинът е дошъл да си търси добичетата и хукнал да бяга през гората. Дори новите цървули нямал време да си обуе, ами препускал из трънните бос. Скитал се из шубраците чак до сутринта. Накрая му станало студено и се върнал при огъня. И какво да види — братанецът му сладко си спял край огнището! Втурнал се към него и го събудил.

— Добре дошъл, чичо! — подиграло го момчето. — Видя ли, че ти взех кожата.

Макар да кипял отвътре, чичото нямало какво да стори и навел засрамено глава.

На другия ден тръгнали пак към града. По пътя срещнали човек, който носел преметнат на раменете си овен. Момчето се позасмяло и попитало чичо си:

— Наемаш ли се да му вземеш овена?

— Че как ще го сваля от раменете му? — удивил се чичото.

— Тогава се скрий и гледай!

Момчето изтичало напред, събуло си единия от новите цървули и го оставило на пътя, откъдето щял да мине човекът. Изприпкало още по-напред и оставило и другия цървул. После се върнало при първия цървул, скрило се в храстите и зачакало.

Селянинът минал покрай първия цървул, подритнал го, но не го взел:

— Защо ми е — рекъл си, — само един цървул?

Като стигнал до втория цървул, той се почесал по врата и се затюхкал:

— Да му се не види! Защо не взех онзи цървул? Сега щяха да ми станат два. Я да оставя овена и да се върна да го взема!

В това време момчето си прибрало първия цървул и изтичало при втория. Додето селянинът се връщал, то си обуло и втория цървул, метнало овена на рамо и потънало в гората.

Селянинът не намерил цървула и се върнал за овена. И какво да види — ни цървул, ни овен! Защурал се да го търси и отчаяно повтарял:

— Овенът, къде ми е овенът! Как ще се върна в село сега? Чорбаджията ще ми откъсне главата, ако се върна без овен! Като дойдат гостите му, какво ще им сложи на трапезата?

Повайкал се, повайкал, па поел назад да купува друг овен. Момчето и чичо му гледали от храстите и си мълчали. Не след дълго селянинът се появил на завоя с друг овен на рамо.

— Чичо — рекло момчето, — искаш ли и този овен да му взема?

— Е, този вече не можеш!

— Ха да видим!

Изтичало настрани и започнало де блее от храстите като овен:

— Ме-е, ме-е-е…

Чул блеенето селянинът и радостно извикал:

— Ето го къде се е мушнал, проклетникът! Сега ще го намеря!

Свалил от рамото си другия овен, оставил го на пътя и хукнал из трънаците. Търсил, търсил, но нищо не намерил. Излязъл на пътя и останал като втрещен — вторият овен също бил изчезнал!

Върнал се селянинът да купи трети овен. Когато се задал по пътя, момчето казало на чичо си:

— Сега ще му взема овена, без да се крия!

Причакало селянина да се приближи, изскочило насреща му и ядосано викнало:

— Къде ходиш досега бре, човече? Чорбаджията се е разлютил — мале, мале… Дай този овен да го нося бързо, а ти се върни и купи още един, че много гости се събраха и един овен няма да стигне!

Дал му го селянинът и пак поел назад, като се чудел откъде вече да вземе пари за четвърти овен.

А момчето и чичо му откарали вола и овните на пазара и ги продали. Влезли в една механа да похапнат и да пийнат. Като се наяли, момчето казало:

— Не е работа за нас да крадем волове и овни. Хайде да идем в столицата и да оберем царската хазна!

Чичото се съгласил:

— Да идем! Там имаш леля, моята сестра, при нея ще отседнем.

Така и направили.

Още първата вечер момчето купило големи железни пирони, взело тесла и се промъкнало до високите зидове на царския палат. Започнало да набива в зида пироните един над друг и по тях да се катери нагоре. Набивало и се катерило, докато се прехвърлило през стената.

Влязло в хазната, напълнило една торба злато и по пироните се върнало обратно. Така правило две-три вечери подред, докато една сутрин царският ковчежник забелязал, че от жълтиците липсват три торби. Изтичал и обадил на царя.

Разлютил се царят и изпратил потеря да търси крадеца. Ходили, обикаляли, но не могли да уловят нищо.

По това време в тъмницата бил затворен един разбойник. Отишли стражите при него да го попитат как да уловят крадеца. Разбойникът ги научил така:

— Сложете на мястото, дето е прескочил стената, една каца с катран. Когато крадецът дойде другия път, няма да я види, ще падне вътре, ще залепне и ще го хванете.

Така и направили стражите. Сложили кацата, скрили се и зачакали.

На другата вечер чичото рекъл на момчето:

— Досега все ти ходеше, чакай тази вечер аз да ида!

— Добре — съгласило се момчето.

Прехвърлил се той през стената, паднал в кацата и залепнал. Момчето го чакало, чакало да излезе, пък накрая се качило на стената да разбере какво става. Видяло чичо си в катрана и си рекло:

— Ех, до тука ти бил късметът, чичо…

В това време изскочили стражите, уловили чичото и без много да се бавят, го затворили в тъмницата.

Успокоили се царят и ковчежникът, че са хванали крадеца и махнали кацата с катрана.

Още същата вечер момчето прескочило оградата и пак напълнило торбата си със злато.

— Този, дето го хванахме миналата вечер, не е бил крадецът! — рекли си тогава царят и хората му. — Друг е бил майсторът!

Отишли пак да се съветват с разбойника.

— Разпилейте на моста шепа жълтици и се скрийте — научил ги той. — Който мине и се наведе да ги събере — него уловете! Той е крадецът!

На другата сутрин момчето минало по моста и видяло жълтиците. Върнало се у дома и си намазало отдолу цървулите с катран. Минало по моста и половината жълтици се налепили по цървулите му. Минало още един път назад и налепило и останалите.

Дянали се в чудо стражите — никой не се навеждал, като минавал по моста, а жълтиците изчезнали! Изтичали пак при разбойника в тъмницата.

— Този, дето го търсите, е по̀ майстор и от мене! — казал им той. — Оставете го, няма да го хванете.

На другата сутрин царят изпратил глашатаи да обявят заповедта му. „Царят ще прости на крадеца, ако се изкаже кой е!“.

Тогава момчето отшило в двореца и се изправило пред господаря:

— Аз съм крадецът, царю!

Смаял се царят, като видял какво дете стои напреде му и отначало не повярвал, но когато момчето му разказало и за воловете, и за овните, и за жълтиците — повярвал и го назначил за царски чиновник.

Не щеш ли, след една неделя се получило писмо от съседния цар. В него пишело: „Царю и побратиме мой! Какъв цар си ти, когато едно голобрадо хлапе не можахте да хванете и то ви направи за смях?“.

Царят извикал момчето и му показал писмото.

— Царю честити, не се ядосвай! Дай ми четирима яки слуги, направи ми една позлатена лодка и един обкован със сребро сандък. Ще ида при този цар, дето ти се подиграва, в сандъка ще ти го донеса! Пък ако може — нека ме хване!

Царят направил, каквото поискало момчето.

Качили се в позлатената лодка и отплували към съседното царство. Като стигнали, момчето купило една конска кожа, мушнало се в нея, взело в ръка здрава тояга и влязло в сандъка. Слугите го затворили добре и понесли сандъка към царския палат.

Стражите не искали да ги пуснат, но те казали, че носят за господаря им подарък от съседния цар. Пуснали ги вътре.

Царят бил още в спалнята си. Слугите внесли сандъка, отвътре се показало момчето, завито с конската кожа и с гръмовен глас извикало:

— Стани, царю! Господ те вика да идеш при него да се посъветвате!

— Кой си ти? — не повярвал на сънените си очи царят, като видял чудовището в конската кожа.

— Аз съм божи ангел и господ ме прати да те отведа при него!

Свил се царят в постелята и затракал със зъби:

— А не може ли утре да ида?

— Ставай, царю! Не може утре! Така рече господ — днес да те заведа при него! Ако не тръгне, рече ми дядо боже, удари го с тоягата и го убий!

— Тръгвам, тръгвам… — засуетил се царят и започнал бързо да се облича.

Навлякъл си дрехите надве-натри, като страхливо поглеждал към дебелата неокастрена тояга, влязъл в сандъка, слугите го затворили и го понесли към лодката.

На другата сутрин момчето и четиримата слуги се изправили царя и казали:

— Каквото обещахме — изпълнихме го, царю!

Царят отворил сандъка и какво да види — на дъното му се свил, ни жив, ни умрял от страх, неговият съсед, дето му се присмял в писмото.

— Какво търсиш тук, побратиме? — попитал го царят подигравателно.

— Нали ме вика господ… Да не си ти господ? — отвърнал оня едва-едва.

Царят се разсмял от сърце и извикал:

— Побратиме, ти май от страх си ослепял! Я си отвори хубаво очите и се огледай!

Огледал се царят в сандъка и разбрал какво е станало. Навел засрамено глава, а момчето със смях го попитало:

— Като си толкова умен и юнак, защо не ме хвана? В ръцете ти бях. И не само че не ме хвана, ами и в сандък те донесох до тук!

Тогава царят разбрал, че с това момче наглава няма да излезе, оженил го за една хубава и богата мома и го направил свой пръв съветник.

Момчето не забравило чичо си и още на другия ден го пуснало от тъмницата.

ДВЕТЕ МАГАРЕТА

Край един дол до гората, под дебелата сянка на вековен дъб седял немощен старец. Седял и си дремел. Край него минал селският чорбаджия. Дядото се събудил и му извикал:

— Синко, в тоя дол има ли вода или няма?

Чорбаджията извърнал глава и троснато рекъл:

— Откъде да знам има ли вода, няма ли! Слез, па виж сам!

Тогава дядото извикал:

— Чуш!

И изведнъж чорбаджията се превърнал на магаре. Дядото взел една тояга и го натирил в дола. После седнал на мястото си и пак задрямал.

След малко минал селският поп. Старецът и него попитал:

— А бре, синко, в тоя дол има ли вода или няма?

Попът се обърнал и като чорбаджията троснато отвърнал:

— Та знам ли има ли, няма ли вода! Слез, пък виж сам!

Дядото и след него извикал:

— Чуш!

И попът се превърнал на магаре, а дядото го натирил в дола.

След малко минал един сиромах. Дядото и него попитал:

— Синко, в тоя дол има ли вода или няма?

Сиромахът помислил малко и казал:

— Не знам, дядо, но ей сегичка ще сляза да видя. Дай си кратунката, та ако има изворче, да ти я налея.

След малко сиромахът донесъл вода. Старецът пийнал и попитал:

— Накъде си тръгнал, сине?

— В гората, дядо. Тръгнал съм да си събера един наръч дърва.

— Ами къде ти е магарето?

— Аз съм много сиромах, дядо, и си нямам магаре.

Тогава дядото казал:

— Аз имам две магарета в дола. Вземи ги и си закарай с тях дървата.

Сиромахът извикал зарадван:

— Жив да си, дядо! А после къде да ти ги върна?

Дядото казал:

— Лесна работа, синко! Удари им по една сопа — те си знаят пътя. Сами ще си дойдат.

Сиромахът послушал дядото и слязъл в дола. Подбрал магаретата и ги закарал в гората. Събрал дърва, натоварил хубаво добичетата и си тръгнал към къщи.

Ала насред път си рекъл:

— Сега ми се е паднало! Чакай поне да се кача на едното, та да ме занесе до дома.

И яхнал едното магаре. А то се случило магарето, в което се бил превърнал чорбаджията.

Когато влезли в селото, минали покрай селската чешма. Там била попадията и си наливала вода. Превърнатият на магаре поп се отправил към нея, та дано му помогне. А попадията, като видяла, че магарето се муши в нея, се уплашила да не я ритне. Грабнала кобилицата и го фраснала по главата.

Сиромахът закарал магаретата в двора си. Разтоварил ги и им ударил по една тояга, та да се върнат при дядото. А те начаса се превърнали на хора.

Чорбаджията започнал да се кара със сиромаха:

— Не ти ли стига, дето ме натовари толкова, та на всичкото отгоре ме и яхна?

А попът го дръпнал за ръкава и бързо му рекъл:

— Бягай, чорбаджи, да бягаме, докато не е узнало селото! Ти пак с малко се отърва, ами видиш ли ми на мене пукнатата глава? Нека това да ни е за поука, та като видим друг път стар човек, не само да го почитаме, ами и ръка да му целуваме!

МОМЧЕ И МЕЧЕ

Имало едно време едно бедно сираче. То си нямало никого, освен една зла мащеха. Всяка сутрин го събуждала с плесници, тиквала му в ръката комат сух хляб и го пращала в гората за гъби.

— Върви по-скоро в гората и дано да не се върнеш от там!

Момчето всеки ден набирало гъби, ала веднъж се случило така, че не можало да намери нито една гъба и се върнало в къщи разплакано.

Когато мащехата съгледала празната кошница, грабнала една пръчка и започнала да го налага. Удряла и викала:

— Скоро да вървиш пак в гората и без гъби да не се връщаш у дома!

Момчето се свивало под ударите на пръчката, докато накрая се отскубнало и побягнало. Върнало се пак в гората, ала колкото и да търсило, не намерило нито една гъба — сякаш в земята били потънали. Тогава то си рекло:

— Гъбите в тази гора сигурно са се свършили. Чакай да ида в другата.

Но и там не намерило гъби. Като се стъмнило, то понечило да се върне в къщи, макар че се страхувало от пръчката на мащехата. Огледало се насам-натам, но не можало да намери пътеката.

Лутало се момчето из гората, докато съвсем се мръкнало. Тогава седнало под едно дърво и заплакало. И както си плачело, видяло насреща си хралупа. Без много да му мисли, уплашеното момче се мушнало вътре и заспало.

Хралупата била мечо леговище. След малко си дошла мечката с мечето и понечила да влезе. Видяла момчето и раззинала уста да го лапне. Тогава мечето се помолило на майка си:

— Чакай, мамо! Не го изяждай.

Мечката изръмжала:

— Ще го изям! Какво търси в нашата къща?

Мечето пак помолило:

— Не го изяждай, мамо! Нека остане при нас и когато ти идеш за круши, ние с него целия ден ще си играем.

Послушала мечката детето си и не изяла момчето, а когато на другата сутрин отишла рано-рано да бере круши, не ги събудила, ами ги оставила да спят.

Мечето се събудило първо и побутнало детето. Отворило то сънени очи и като видяло насреща си мече, уплашило се и хукнало да бяга. Мечето извикало след него:

— Не бягай, братче, че пак ще се загубиш! Искаш ли да си играем?

Момчето се спряло и отвърнало:

— Как да си играя, като ме е страх от мащехата? Тя е толкова лоша! Научи ли, че съм играло, вместо да търся гъби, така ще ме натупа, че здраво място няма да ми остане. Вчера тя ме изгони и ми рече да не се връщам без гъби. Вместо да ме каниш да си играем, кажи ми къде да намеря гъби.

Мечето му казало.

Момчето отишло и набрало пълна кошница. После се върнало при хралупата и попитало:

— А сега ще ми покажеш ли пътя?

Мечето му дало едно кълбо и рекло:

— Вземи това кълбо. Мама го е напрела от своята вълна. Търкулни го и тръгни след него. Конецът ще се развива, а ти не се отделяй от него.

Момчето благодарило на доброто мече, взело кълбото, търколило го и тръгнало след него. Цял ден вървяло из долове и по чукари. От дългия път огладняло. Огледало се, дано намери нещо за ядене и видяло една сладка круша.

Без да се бави и минутка, момчето рипнало на дървото и започнало да яде.

Едва хапнало две-три крушки и изведнъж пораснало висок и силен момък. Наяло се хубаво, слязло от дървото и си продължило пътя.

Не изминало и десетина крачки, когато от висинето върху него се спуснал един сокол и го клъвнал. Щом го клъвнал, соколът веднага се превърнал на разбойник и викнал на момчето:

— Защо яде от царската круша?

Момъкът отвърнал:

— Откъде да знам, че крушата била царска?

Разбойникът се нахвърлил върху него:

— Сега ще те набия хубаво, ще те вържа и ще те отведа при царя!

И му зашлевил толкова силна плесница, че момъкът се олюлял. Ядосал се той, та чак му причерняло пред очите и извикал:

— А-а, такава ли била работата! Чакай да видиш пък аз как мога да удрям!

Замахнал и така зашлевил разбойника, че го залепил за крушата.

Разбойникът запищял:

— Олеле, братко, моля ти се, отлепи ме от крушата!

Момъкът попитал:

— Какво ще ми дадеш, за да те отлепя?

Разбойникът рекъл:

— Каквото поискаш ще ти дам, само сабята ми не искай. Тя е чудна сабя и сече дърво и камък.

Момъкът се засмял:

— Ами че аз тъкмо такава сабя търся!

Разбойникът отворил торбата, която висяла на гърба му, извадил една буца злато колкото овнешка глава и го ударил на молба:

— Вземи златото, побратиме, но ми остави сабята!

Момъкът не се съгласил:

— Не ти ща златото! Сабята искам! Ако ще я даваш, давай я, ако ли не, тръгвам си и няма да те отлепя!

Разбойникът нямало що да стори:

— Добре, вземи сабята и по-скоро ме отлепи, че кожата ми зарасна за дървото.

Момчето препасало сабята и отлепило разбойника. А той веднага се ударил в земята, превърнал се пак на сокол и излетял в небето.

Момъкът търколил кълбото и продължил по-нататък по нишката. Вървял, вървял, по едно време ожаднял. Дочул наблизо да шурти изворче. Мушнал се в храсталаците, намерил изворчето и коленичил да пийне водица.

Ала едва глътнал няколко глътки и усетил, че косата му пораснала до кръста. Навел се да пийне още и почувствал, че тялото

му се изпълва с чудодейна сила. Изправил се бързо, хванал едно дърво за върха и го изскубнал от корен.

Понечил момъкът да тръгне пак след кълбото, но изведнъж отгоре му се спуснали ято черни орли. Щом го клъвнали, те тозчас се превърнали на великани. Насочи сабите си срещу него и искали да го вържат.

Момчето учудено им рекло:

— Пуснете ме, добри хора! Какво съм ви направил, та искате да ме вържете?

Великаните отвърнали:

— И още питаш! Защо пи вода от царския извор?

Момъкът започнал да се оправдава:

— Ами аз не знаех, че това е царски извор.

Тогава великаните извикали:

— Все едно дали си знаел или не! Сега ще те вържем и ще те заведем при царя, а той ще те направи роб.

Видял момъкът, че с добро няма да се разберат, запретнал ръкави, развъртял се и натръшкал великаните на земята до един. Сетне им казал присмехулно:

— А сега искате ли да се поборим?

Великаните се били сраснали със земята и не можели да станат. Почнали да се молят на момъка:

— Пусни ни с добро, момко, добро ще ти сторим!

Момъкът се почудил:

— Какво ли добро мога да чакам от зли великани като вас?

А те му казали:

— Всичко искай от нас, само ризата на главатаря ни не искай! Тя е вълшебна и облече ли я някой, никой нищо не може да му направи.

Момъкът извикал радостно:

— Че аз тъкмо такава риза търся! Давайте я тука бързо!

Ударили го на молба великаните, започнали да тикат в ръцете му скъпоценни камъни и злато, ала той не искал да ги вземе и си знаел неговата:

— Ако ще давате ризата на главатаря, давайте я! Ако ли не, тръгвам си и така ще ви оставя!

Нямало що да направят великаните и му дали ризата. Той ги ритнал по веднъж и те станали от земята. Като се видели свободни,

преметнали се през глава, ударили се в земята, станали пак на черни орли и хвръкнали във висинето.

Момъкът търкулнал кълбото и тръгнал по нишката.

Вървял, вървял, надвечер стигнал края на гората. Пред него се ширнало равното поле. Сред полето видял едно високо дърво. Полегнал под сянката му и нали бил уморен, задрямал.

Щом задрямал, върху му се спуснал орляк гарвани. Клъвнали го и се превърнали на хора. Полекичка, за да не го събудят, те го вързали. Помъчили се да го вдигнат на седлото на един кон, но момъкът бил тежък и не могли да го помръднат.

В това време през листата на дървото се промъкнал слънчев лъч, погъделичкал го по носа, момъкът кихнал и се събудил.

Огледал въжетата, с които бил вързан и се засмял. После напънал мишци и разкъсал въжетата, като че ли били конци.

Като видели това чудо, хората, дето го вързали, побягнали кой накъдето види. Момъкът надул бузи, духнал след тях и ги вдигнал във въздуха. Въртели се те, премятали се във въздуха и му се молили:

— Пусни ни, момко, пожали ни, добро ще видиш от нас!

Момъкът ги попитал:

— Защо ме вързахте?

Отвърнали хората:

— Искахме да те водим при царя, да му станеш зет. Понеже си тежък и не можем да те носим, искахме да те качим на коня, който е толкова бърз, че препуска три пъти по-бързо от силен вятър.

Тогава момъкът им казал:

— Я вие повисете във въздуха, пък аз ще яхна коня, да опитам толкова ли е бърз. Ще ида да питам царя вярно ли е това, което казвате.

Метнал се на коня и препуснал. Стигнал при царя, поклонил се и му казал:

— Добър ден, царю честити, трябвал съм ти!

— Добър ден, юначе. Ти ли си онзи, дето надви разбойника и великаните?

Момъкът гордо изпъчил гърди:

— Аз съм, царю!

Царят го поогледал, порадвал се на силата и хубостта му и пак попитал:

— Ами какво направи с годежарите?

Момъкът посочил към облаците:

— Ей ги там, висят.

— Брей! — учудил се царят. — Аз искам да те направя мой зет! Ще склониш ли?

Момъкът отвърнал:

— Съгласен съм.

Царят седнал на трона и заповядал на момъка:

— Първо ще трябва да ми донесеш сърцето на триглавия змей, който живее на третата планина.

— Ще ти го донеса, царю!

Момъкът веднага възседнал коня и препуснал към третата планина. Додето стигнал, започнало да се смрачава. Намерил той палата на змея и влязъл.

Вътре го посрещнала една бабичка и му извикала:

— Бягай бързо, синко, защото ей сега ще си дойде триглавият змей и ще те разкъса!

Момъкът се засмял, бутнал бабата настрани и прекрачил прага.

— Не ме е страх от змея, бабо. Аз съм дошъл да му взема сърцето.

— Това не е лесно, синко, защото той е много силен! — поклатила глава бабата.

— Ами знаеш ли къде се крие силата му?

Бабата се озърнала страхливо насам-натам и тихо пошушнала на ухото му:

— В кръста, сине.

Едва издумала тези думи и палатът затреперил. Змеят се връщал. Щом съгледал момъка, спуснал се върху него и понечил да го тръшне на земята, ала момъкът не се дал, вкопчили се здраво един в друг и почнали да се борят.

Борили се, борили се три дни и три нощи, ала никой не могъл да надвие.

Тогава змеят се изхитрил и извикал:

— Я погледни, момко, дали залезе вечерницата?

Момъкът вдигнал очи нагоре. Змеят това и чакал. Хванал го и го тръшнал на земята.

Разлютил се момъкът, рипнал бързо на крака, сграбчил змея и го забил до кръста в земята. Сетне изтеглил сабята си и му отсякъл

главите. Извадил сърцето на змея и го занесъл на царя.

Като видял змейското сърце, царят позеленял от яд и заповядал на момъка:

— Иди ми донеси люспа от шестоглавия змей, който живее навръх шестата планина.

— Ще ти я донеса, царю!

Момъкът веднага яхнал коня и препуснал към шестата планина. На върха съгледал сребърен дворец.

Пред портите на двореца го посрещнала стара жена и бързо му казала:

— Бягай, синко, защото змеят сега ще си дойде и ще те изяде!

— Аз съм дошъл да се бия със змея, бабо!

— Не можеш да го победиш, защото змеят е много силен. Силата му е в шията.

Едва издумала и земята затреперила. Долетял змеят и веднага се нахвърлил върху момъка. Започнали да се бият. Толкова били силни и двамата, че когато се ударили, планината се олюляла.

Били се, били се шест дни и шест нощи, но никой не могъл да надвие.

Тогава змеят започнал да хитрува:

— Я погледни, момко, дали е изгряла зорницата!

Момъкът се полъгал и погледнал нагоре. Змеят го грабнал през кръста и го тръшнал. Момъкът скочил на крака, хванал змея и го забил в земята до шията. После измъкнал сабята и с един замах отсякъл шестте му глави. Взел люспата и я отнесъл на царя.

Когато царят видял, че момъкът пак се връща здрав и невредим, уплашил се от силата му и го пратил да донесе сърцето на деветоглавия змей, който живеел на деветата планина.

Момъкът и там отишъл. Палатът на деветоглавия змей бил златен. На портите го срещнала една баба и му казала, че силата на змея е в главите му.

Едва успяла да му каже това и целият палат подскочил във въздуха. Небето притъмняло, отгоре се спуснал змеят и се нахвърлил върху момъка.

Почнали да се борят, а накрая изтеглили сабите и захванали да се бият с тях.

Били се, били се девет дни и девет нощи и когато змеят разбрал, че не може да надвие момъка, изхитрил се и му казал:

— Я погледни, момко, да видиш дали е изгряла месечината!

Момъкът погледнал нагоре, а змеят това и чакал. Замахнал със сабята да го разсече на две. Ала момъкът бил облечен във Великанската риза и сабята на змея се строшила.

Разлютил се той на коварството на змея, развъртял сабята си и една по една отсякъл и деветте глави на страшилището. Змеят паднал мъртъв, а момъкът извадил сърцето му и го занесъл на царя.

Царят, като видял и сърцето на деветоглавия змей, още повече се уплашил и едва продумал:

— Хвала тебе, момко, ти си юнак над юнаците! Давам ти три дни да се приготвиш за сватбата.

Момъкът отишъл да се стяга за сватба, а царят се затворил в подземието на палата, сложил двете змейски сърца и люспата в едно златно блюдо и ги полял с чаша вино. Сърцата и люспата оживели и царят ги попитал:

— Какво да правя сега? Как да погубя момъка?

Сърцето на триглавия змей рекло:

— Ослепи го.

Люспата от шестоглавия змей казала:

— Затвори го в тъмницата.

Сърцето на деветоглавия змей рекло:

— Силата на момъка е в косата му. Отрежи я!

Зарадвал се царят, че разбрал къде е силата на момчето и го повикал. Казал му:

— Иди, момко, освободи моите хора, че още висят във въздуха. Като се върнеш, ще ти дам дрехи да се облечеш за сватбата.

Отишъл момъкът при дървото, а царските годежари още се премятали във въздуха. Духнал към тях момъкът, те се превърнали в гарвани и отлетели.

Момъкът се върнал в двореца и царят му дал хубави дрехи да се премени за сватбата. После го накарал да си отреже косата.

— Само това не искай от мен, царю! — не се съгласил момъкът.

— Е, както искаш… — казал царят.

Вечерта поканил момъка на вечеря. Хапнали, пийнали и когато на момъка взело да му се доспива, царят сипал във виното му

приспивно биле и момъкът заспал дълбоко.

Тогава царят заповядал на слугите да отрежат косата на момъка. Щом я отрязали, той мигом загубил силата си.

Хванали го слугите, вързали го, извадили му очите и го затворили в най-дълбоката тъмница.

Още на другия ден царят омъжил дъщеря си за един богат търговец. И докато горе празнували и се веселили, в подземието момъкът оплаквал дните си…

Така изминали три години. Всички забравили за момъка.

През това време косата му постепенно пораснала и той пак станал силен. Колкото повече нараствала силата му, толкова по-люто се заканвал да си отмъсти на царя.

Когато добил достатъчно сили, момъкът съборил основите, които държали двореца, той се срутил и погребал под развалините си коварния цар, дъщеря му и богатия търговец. Момъкът се отървал здрав и читав, защото бил облечен във великанската риза.

Излязъл той от тъмницата, ала къде да върви сляп? Тогава момъкът се сетил за кълбото, което му дало някога мечето. Извадил го от пазвата си, търкулнал го и тръгнал опипом след нишката. Така стигнал до гората.

Навлязъл дълбоко в пущинаците и цяла неделя се скитал гладен и премръзнал, докато намерил мечата хралупа. Когато почукал с тоягата по дървото, отвътре изскочило мечето. То било станало вече голяма и силна мечка и като видяла непознат човек, заръмжала насреща му. После съгледала кълбото с преждата, досетила се кой е този сляп момък и се спуснала да го прегърне. Седнали в хралупата и момъкът разправил на мечката какво му се случило.

— Не се тревожи, аз ще те излекувам! — успокоила го мечката.

Изсмукала малко мас от лапите си, намазала му очите и момъкът тозчас прогледнал.

Нямала край радостта му и той горещо благодарил на мечката.

— Как да ти се отплатя? — попитал развълнувано момъкът.

Мечката нищо не казала.

— Ще се оженя за теб! — отсякъл решително той.

Тогава мечката навела глава:

— Как така ще се ожениш за мен? Аз съм мечка и ще ти мириша на лошо, на мечина!

Но момъкът настоял:

— Каквато и да си, ти ще ми бъдеш невеста!

Едва изрекъл тези думи, и гората се запревивала, като че ли буря идвала. Мечата хралупа изчезнала и на нейно място се появила висока хубава къща. На чардака се усмихвала чудна хубавица.

Момъкът се посъвзел от смайването и попитал:

— Коя си ти, моме?

А хубавицата отвърнала, цялата грейнала в усмивка:

— Аз съм мечето. Ти поиска да ти стана невеста и ме освободи от магията, която ме беше превърнала в мечка.

Още същия ден се оженили. Заживели весело и честито в горския си дом.

Когато им се народили деца и внуци, често им разказвали приказката за момчето и неговото мече.

КОЙТО ПРАВИ ДОБРО, ДОБРО НАМИРА

В едно село живеели трима братя. Те били много сиромаси и нищо си нямали. Веднъж братята се сдумали да идат да намерят господ и да го питат защо са толкова бедни. Тръгнали на път. Както си вървели, срещнали един дрипав старец.

— Добра среща, дядо! — поздравили те.

— Дал ви бог добро, деца! — отвърнал дядото и ги попитал: — Накъде така?

— Ние, дядо, — отвърнали те, — сме трима братя, па сме много сиромаси и няма с какво да се изхраним. Затова сме тръгнали да питаме господ дали няма и за нас да даде нещо да поминуваме.

Тогава старецът попитал най-големия брат:

— Като идеш при бога, какво ще му поискаш?

— Ще поискам да ми даде едно стадо овце. Ще направя голяма мандра, та всеки, който мине покрай нея, да го нагостя без пари.

В това време на ливадата край тях накацало ято врани. Старецът ги посочил и рекъл:

— Помами тези врани!

Старият брат помамил враните и те изведнъж се превърнали на овце. Цяло стадо станало.

Останал момъкът на това място, направил мандра и захванал да пасе овцете, а двамата по-млади братя продължили пътя си.

Вървели, вървели, докато стигнали в една гора. Седнали да си починат до висока скала, под която бликало изворче. Изневиделица се появил стар човек и приседнал до тях.

— Добра среща, дядо! — рекли момчетата.

— Дал ви бог добро, деца! — отвърнал на поздрава им дядото. — Накъде биете път?

— Ние, дядо, сме братя. Много сме сиромаси и затова сме тръгнали да търсим бога да ни помогне.

Тогава старецът попитал средния брат:

— Синко, като идеш при бога, какво ще му поискаш?

— Ще поискам да ми даде една механа. Всеки пътник, който се отбие при мене, ще го нахраня и напоя без пари.

— От тази скала ще стане хубава механа! — рекъл дядото и се изгубил.

Когато се обърнал назад, средният брат видял, че на мястото на скалата се издигала хубава бяла къща, а от изворчето течали вино и ракия.

Останал там средният брат, а най-малкият продължил напред да търси бога и да го попита как да се замогнат.

Надвечер стигнал до широко равно поле, сред което се люлеела нива със златно жито. Насред нивата жънела една мома, по-хубава от която момъкът не бил виждал през живота си.

Додето я гледал, изведнъж някой застанал до него. Обърнал се момъкът и видял нисичък, прегърбен старец, който се подпирал на крива тояга.

— Добра среща, дядо! — поздравило момчето.

— Дал ти бог добро, синко! Накъде си поел по друмищата? — попитал дядото и приседнал на синора до нивата.

— Ние, дядо, — отвърнало момчето, — бяхме трима братя сиромаси. Тръгнахме да питаме бога защо сме сиромаси и дали няма да ни помогне с нещо. Случи се така, че братята ми намериха това, дето искаха, а аз продължих сам.

— Като идеш при бога, какво ще му поискаш?

Момъкът помислил малко и рекъл:

— Дядо, друго не бих поискал: ще му поискам една мома като тази, дето жъне на нивата. Да се задомя, пък все ще му намерим колая да се прехранваме.

Тогава старецът се усмихнал и казал:

— Е, щом ти харесва момата, вземи я! Тя ти е лика-прилика.

Момъкът послушал стареца и се оженил за момичето. Тримата братя така и не разбрали, че това бил господ, който тогава ходел по земята.

Минали години. Веднъж господ се преправил пак на дрипав просяк и тръгнал да наобиколи тримата братя — да ги види как поминуват, да разбере доволни ли са и изпълняват ли обещанията си.

Най-напред се отбил в мандрата при стария брат. Той бил развъдил големи стада овце, правел сирене, масло и кашкавал и бил

много забогатял.

Потропал господ на портата, старият брат излязъл да усмири кучетата и като видял дрипльото, сърдито свъсил вежди.

— Помози бог, синко! — поздравил господ.

— Дал ти бог добро, старче!

— Синко, аз съм сиромах човек, просяк. Дали би ми дал парче масло и бучка сиренце да утоля глада си?

Още повече се намръщил старият брат.

— Старче, аз ако на всеки просяк давах масло и сирене, от мандрата ми камък върху камък да не е останал… Хайде, върви си по пътя, че да не пусна кучетата!

Господ излязъл на пътя, вдигнал ръка и извикал.

— Гра, гра, гра!

В един миг стадата овце се превърнали на врани и литнали високо в небето.

Оттам дядо господ отишъл при средния брат.

— Помози бог, синко!

— Дал ти бог добро, дядо!

— Синко, аз съм пътник, сиромах човек. Щеш ли да ми дадеш нещо да хапна и да пийна, да си подкрепя силите, та да си продължа пътя?

— Ха, я го виж ти! — извикал сърдито средният брат. — Че аз ако всички хранех и поях без пари, от тази механа и комина да не е останал… върви си по пътя!

Господ излязъл от механата, спрял се на пътя и извикал:

— Шур, шур, шур!

Тозчас механата се превърнала пак в скала, а изпод нея бликнало и зашуртяло изворчето с бистра, студена вода.

Най-накрая дядо господ отишъл при малкия брат.

Той живеел с жена си и малкото си детенце в една схлупена къщурка и си бил останал сетен сиромах. Когато господ се появил на портата, мъжът и невестата излезли да го посрещнат. Зарадвали се много, че им дошъл гост и казали:

— Добре си ни дошъл, дядо! Толкова години стана, откак сме се задомили, а човек не е пристъпвал прага ни. Никой не идва да ни види какво правим, какво струваме. Добре си ни дошъл!

Въвели господ в сиромашката си къщурка, а невестата започнала да рови из долапите — дано намери нещо да нагостят стареца. Нали били последни сиромаси, намерило се само сух хляб и щипка сол.

— Това имаме, дядо, с това ще те гощаваме… — навел глава засрамено малкият брат.

— И то е сладко, синко, нали е от сърце! — отвърнал господ.

Поприказвали и легнали да спят.

Нощта била студена и по едно време господ взел да трепери в скъсаните си дрехи. Станал, седнал до загасналото огнище, увил се в чергата и затракал със зъби.

Събудил се малкият брат, видял посинелия от студа старец и му дожаляло.

— Как да те стоплим, дядо, като и дръвца си нямаме? — попитала жалостиво и невестата, която се разбудила от кашлицата на стареца.

— Да ви кажа, деца, ала скъпа е такава жертва. Само едно може да ме стопли…

— Кажи, дядо, кажи! — викнали в един глас мъжът и жената.

— Запалете си къщурката! Само това може да ме стопли!

Спогледали се мъжът и жената. Как да запалят сиромашкото си жилище, което едва били струпали с толкова непосилен труд?

— Какво ще речеш, мъжо? — попитала невестата.

Мъжът погледнал стареца, който се раздирал от кашлица и махнал с ръка:

— Да я запалим, жено! Млади сме, здрави сме, ще си направим друга. А ако не стоплим клетия човечец, може да си умре от студ.

Изнесли навън бедняшката си покъщнина и детенцето. Мъжът грабнал една главня от огнището и я мушнал в сламения покрив.

Лумнали пламъци и къщурката изгоряла за миг.

Изведнъж от пламъците се вдигнала голяма хубава къща, опасана с чардаци и висока каменна ограда.

Мъжът и жената се обърнали и подирил с очи стария просяк. От него нямало и следа. Само отгоре се чул глас:

— Живейте в мир и любов! И все така не забравяйте обещанията си!

Така господ наградил добротата.

СЛАВЕЙКО-БОРИЗМЕЙКО

Живяла някога една хубава мома на име Лула. Тя била сгодена за добър и смел момък на име Славейко. Един ден преди сватбата им, годеникът тръгнал на пазар да накупи всичко, което ще им трябва. На тръгване заръчал на Лула никъде да не излиза, че наблизо шетал един страшен змей и можел да я грабне.

Лула не го послушала. Още не заминал Славейко, тя излязла на портата. Изведнъж отгоре се спуснал черен облак, макар че навсякъде небето било ясно. Уплашила се момата и затичала към майка си. Едва направила няколко крачки, облакът загърмял, затрещял и се разделил на две. От него изскочил огнен змей, а подир него препускали змеици в златни колесници.

Змеят се спуснал и грабнал Лула. Вдигнал я в облака и за един миг всичко изчезнало. Само Лулината къща се запалила от трите ъгъла, а керемидите й започнали да подскачат.

Това траяло, докато облакът се изгубил в небето. Както изведнъж пламнал огънят, така изведнъж угаснал. Керемидите паднали на местата си. Само Лулината майка се тръшкала по двора и оплаквала откраднатата си щерка.

Когато се върнал от пазара и разбрал какво е станало, Славейко казал:

— Ще тръгна по света и няма да се върна, докато не намеря Лула. Под дърво и камък ще я търся, но ще я отърва от змея.

Обул си момъкът железни цървули, взел в ръка желязна тояга, метнал през рамо конопена торба и тръгнал накъдето му видят очите.

Вървял ден и нощ, докато стигнал до една чудна гора. Из нея не се виждала никаква зеленинка, а всички дървета и храсти били сребърни. Наместо птици, гората се огласяла от сребърни звънчета. Насред гората се простирала равна поляна, на която се биели два златни смока.

Славейко им извикал:

— Защо се биете?

Смоковете отвърнали:

— Ние сме близнаци. Бием се, защото не можем да решим кой от нас е по-големият.

Тогава Славейко им рекъл:

— И таз хубава! Близнаците са на едни години, защото са родени в един и същи час. Напразно се биете.

Като чули тези думи, смоковете спрели да се бият. Благодарили на момъка, дали му една златна люспа и му казали:

— Тази люспа е вълшебна. Щом я потъркаш между пръстите си, можеш да се превърнеш на каквото си искаш животно.

Момъкът взел люспата и продължил пътя си.

На следващия ден стигнал до друга гора, на която дърветата били златни и вместо листа имали златни камбанки. Насред гората се ширела златна поляна, а на нея се биели две сребърни лисици.

Спрял се Славейко, погледал ги, па ги попитал:

— Чакайте! Спрете! Защо се биете?

Лисиците спрели и му казали, че се бият, защото не могат да се разберат коя от тях е по-хубава.

Славейко се позасмял и рекъл:

— Напразно се биете. Всички лисици са като две капки вода. И двете сте хубавици!

Като чули това, лисиците от благодарност му дали един косъм и му казали:

— Като го духнеш, накъдето искаш, натам ще полетиш.

Славейко взел косъма и си тръгнал. Когато излязъл от златната гора, момъкът си рекъл:

— Я да опитам силата на косъма!

Духнал го и поискал да се намери в миг при своята годеница. Веднага усетил, че нещо го издигнало във въздуха и полетял. Долетял до една висока до небето планина. На върха й се издигал змейовият палат.

Промъкнал се Славейко в палата и заварил Лула да плаче. Видяло го момичето и уплашено извикало:

— Бягай оттука, Славейко, че сега ще се върне змеят! И както е целият огън и пламък — жив ще те изгори.

Славейко само попитал:

— Кажи ми защо плачеш, Луле, а за змея не бери грижа?

Лула отвърнала:

— Как да не плача, когато змеят иска до неделя да му стана невеста!

— Не се бой, аз ще надвия змея и ще те освободя!

Момата поклатила със съмнение глава:

— Как ще го надвиеш? Той е много силен.

— Ти не бери грижа. Като си дойде змеят, научи къде му е силата.

Момичето обещало да попита и в същия миг извикало:

— Крий се, че змеят иде!

Славейко бързо извадил люспата, която му дали смоковете, потъркал я между пръстите си и начаса се превърнал на мравка. Пропълзял и се скрил в една пукнатина на стената.

А в това време чудовището долетяло и още от вратата започнало да души въздуха. Душило, душило и изревало:

— Мирише ми на човек! Казвай, кой е идвал тука?

Лула отвърнала:

— Никой не се е мяркал тъдява. Ти идеш отвън и си донесъл тази миризма със себе си.

Змеят не повярвал и започнал да търси навсякъде. Опипал с езика си и пода, и стените, и тавана, ала нищо не могъл да намери, защото пукнатината, в която бил скрит момъкът, едва се забелязвала.

Змеят се укротил и започнал да моли момата да му стане жена. А Лула рекла:

— Не искам. Страх ме е от силата ти. Целият си огън и пламък. Намали си силата и ще се омъжа за тебе.

— Как ще си намаля силата, като това не зависи от мен! — отвърнал змеят.

— А от кого зависи? — попитало момичето.

— Зависи от една стара змеица. Най-страшната от всички змеици!

— Ако ми кажеш къде е, аз ще ида да я помоля да ти намали силата. Кажи ми къде да я намеря? — подпитала го Лула.

Полъгал се змеят и казал:

— Тя живее на Усойната поляна. Моята сила се крие в един гълъб, който е в сърцето й.

Лула пак го попитала:

— А гълъбът не излиза ли от сърцето на змеицата?

— Никога не излиза — отвърнал змеят. — Трябва да се убие змеицата, но тя е много силна и досега никой не я е надвивал.

Момата се престорила на нажалена, а змеят легнал и заспал. Славейко това и чакал. Изскокнал от пукнатината, превърнал се отново на човек и рекъл на Лула:

— Аз чух всичко. Сега ще отида да убия змеицата.

Потъркал лисичия косъм между пръстите си и полетял към Усойната поляна. Там заварил старата змеица.

Като го видяла, тя страшно се разлютила и се хвърлила да го лапне. Потъркал люспата между пръстите си Славейко и се превърнал на змей. Захванали да се бият. Малко ли, много ли се били, не се знае, но никой не могъл да надвие.

Дошла неделята, в която Славейко щял да се жени за Лула. Щом се сетил за това, момъкът сграбчил така здраво змеицата, че за малко щял да я тръшне на земята и да я убие. Уплашила се старата змеица и рекла:

— Ех, да имах сега едно папратово коренче, да си го хрусна само с един зъб! Такава сила ще ми дойде, че с един удар ще те надвия!

А Славейко казал:

— Ех, да имаше сега да хапна шепа ягоди, на сто парчета ще те направя!

Пуснали се двамата и змеицата отишла да търси папратово коренче, а Славейко — зрели ягоди. Но колкото и да търси ягоди момъкът, никъде не могъл да намери. Уплашил се, че старата змеица ще го надвие и тръгнал напосоки из гората. Ходил-ходил, докато стигнал до малка къщичка. Влязъл вътре и намерил една сляпа бабичка. Попитал я къде да намери ягоди.

— А защо ти са ягоди, сине?

Славейко й разказал. Тогава бабата му рекла:

— Мини зад къщичката. Там ще намериш ягоди. Но и това няма да ти помогне. Набери билки, а най-много комунига и синя тинтява, и си ги скрий под мишницата. Усетиш ли, че те надвива змеицата, мушни ги в устата й.

Славейко послушал бабата, направил каквото му казала отишъл пак да се бие със змеицата.

Ала сега и тя била станала много силна. Сграбчила го и за малко не го тръшнала на земята. Като не могла да го надвие, от устата й блъвнал синьо-зелен пламък. Тогава Славейко измъкна билките и ги мушнал в муцуната й. Змеицата се надула и се пукнала като сапунен мехур.

В този миг от сърцето й изхвръкнал гълъбът. Славейко се превърнал на сокол, спуснал се след гълъба и го хванал. Занесъл го в змейовия дворец и понечил да му откъсне главата. Птичката започнала жално-милно да писука, на Славейко му дожаляло я пуснал.

Щом отворил ръката си, гълъбът литнал и се мушнал в сърцето на змея. Той веднага добил нови сили и се нахвърлил яростно срещу момъка.

Тогава и Славейко се превърнал на змей и започнали да се борят.

Борили се така три дни и три нощи, но никой не могъл да надвие. Спрели да си починат и пак захванали борбата.

Борили се девет дни и девет нощи, ала пак никой не надвил. Тогава змеят извикал:

— Ела, Луле, та ме целуни, да се сдобия с такава сила, че с един удар да убия Славейко!

Викал змеят, викал, но Лула не го целунала. Тогава и Славейко извикал:

— Ела, Луле, да ме целунеш, та с един удар вдън земята да забия змея!

Момичето изтичало и целунало Славейко. Тозчас той станал толкова силен, че като сграбчил змея и го забил в земята, цялата планина потреперила.

После Славейко хванал момичето за ръка, духнал косъма и завчас се намерили у дома си.

Когато хората научили как момъкът се борил със змейовете, нарекли го Славейко-Боризмейко.

ДВАМАТА БРАТЯ И КРАЛИ МАРКО

В един голям град живял някога лош цар. В този град живеели и двама братя, праведни и добри хора, които правели само добрини и всякога казвали истината.

Намразили ги царят и болярите, защото им думали в очите за лошотията им и намислили да ги пропъдят или да ги погубят.

Дълго мислили какво да сторят и накрая намислили да ги затворят в една бъчва и да ги хвърлят в морето.

Намерили царските слуги бъчва, пъхнали в нея братята и я задънили. След това я търколили от високия бряг в морето.

Скоро духнал силен вятър, морето се развълнувало, разпенило се и отнесло бъчвата навътре.

Вятърът духал от ден на ден все по-силно, морето кипяло и бушувало страшно и отнасяло братята все по-далече от родния им град.

Най-сетне, след девет дни, вълните изхвърлили бъчвата на другия край на морето и я оставили на пясъка.

На другия ден времето се оправило, напекло силно слънце и нагряло бъчвата. Дъгите й се разсъхнали и през пролуките двамата братя видели, че вече са на сушата.

Минал ден, минал втори и като разбрали, че ще умрат от глад в бъчвата, братята напрегнали сили да се освободят. Мъчили се, мъчили и най-после с голям труд сполучили да избият едното дъно и излезли на бял свят.

Стъпили те на сухо, ала не знаели в коя земя са попаднали и накъде да вървят. Наоколо не се виждали ни град, ни село, нито овчари, нито говедари, за да попитат къде са.

Станало им мъчно, че се изгубили накрай света и като нямало кому да се оплачат, обърнали се към изгрев-слънце и със сълзи на очи се помолили богу да им помогне. След това старият брат рекъл на по-младия:

— Брате, хайде да изберем една посока и да тръгнем, пък каквото ни даде господ.

— Накъде да тръгнем, бате, като наоколо е все чужда земя? — поклатил глава младият брат.

Старият посочил с ръка накъм пладне:

— Ей натам ще тръгнем!

Вървели три дни и три нощи, минали през поля и долини, прегазили през реки и езера, качвали се и слизали през планини, минали през тъмни гори и накрая поели през една голяма планина. Вървели из клисури, изкачвали се по високи зъбери и се промъквали през дълбоки пещери.

Откъдето минали, около тях навред виждали страшни змии и гущери, змейове и хали, които пазели пътищата. Двамата братя минавали покрай тях, а те нищо не им казвали и нищо не им правели.

Най-сетне стигнали на върха на планината. Там, на равна зелена морава, под голямо клонато дърво, от корените на което извирала бистра студена вода, на бял мраморен камък седял Крали Марко.

Като видял братята, той се почудил как са могли да стигнат до него живи и здрави и как са ги пуснали змейовете и халите. Двамата братя дошли до Крали Марко, поклонили му се и му казали:

— Добър ти ден, юначе!

Марко не им отговорил, а като ги изгледал от горе до долу, попитал ги откъде са минали, за да дойдат при него. Братята му показали пътя, по който дошли.

— А не видяхте ли змии и крилати гущери, змейове и хали? — попитал ги Крали Марко.

— Видяхме! — отвърнали братята. — И много бяха.

— И нищо ли не ви направиха?

— Минахме и заминахме покрай тях и никой нищо не ни каза.

Крали Марко начумерил рунтавите си вежди и сърдито рекъл:

— Те трябва да са спали! Ще ги науча аз тях!

Тези хали били пазачите на Крали Марко и не пускали жива душа да припари при него.

Подир малко Марко се успокоил и започнал да разпитва братята откъде са, какви са и кой им е казал да дойдат при него.

Братята захванали от единия край и му разказали чак до другия всичко, каквото им минало през главата: разказали муза града си, за

царя и болярите, за себе си, как казвали всекиму правото в очите и затова не можели да ги търпят, как ги затворили в бъчвата и ги хвърлили в морето, как то ги люляло и носило насам-натам девет дни, докато ги изхвърлило на брега, как се разсъхнала бъчвата, как я издънили и излезли на бял свят, как плакали и се молили богу, как тръгнали наслуки и така дошли до него.

Подпрял Крали Марко чело на ръката си и се замислил. Подир малко се сепнал, турил два пръста в устата си и свирнал. Планината екнала и се залюляла. Начаса всичките хали изтичали при него.

Като се събрали, наредили се в кръг на поляната, а Марко в средата ядовито ги попитал:

— Как така стана, че не можахте да видите тези хора, ами ги пуснахте да дойдат чак до мен?

Халите и змейовете му отвърнали:

— Тези хора са добри и праведни, затова не можахме да им направим никакво зло.

Тогава Крали Марко заповядал да сложат трапезата. Разтичали се халите и донесли гозби и вина от целия свят. Сложили на трапезата зрял и зелен хляб, зряло и зелено вино, зрели и зелени овошки.

Като се наяли, двамата братя попитали Марко:

— Кажи ни, Марко Кралевити, защо този хляб е зрял, а този зелен; това вино зряло, а онова зелено; тези овошки зрели, а другите зелени?

Налял си Марко голям бокал зряло вино, изпил го и им отговорил:

— Това са змейовете и халите, те водят облаците. Когато бие град и убие зрялото жито, те вземат зряло и от него става зрял хляб. Когато убие зелено, те вземат зелено жито и от него става зелен хляб. А когато убие зряло грозде, от него става зряло вино. От зелено грозде става зеленото вино. Така е и с овошките, и с всичко друго — каквото вземат халите от земята, това донасят тука.

Като им разказал всичко това, Крали Марко заповядал на халите и змейовете да грабнат двамата братя и да ги върнат в града им здрави и читави.

Развилнели се халите, облаците се спуснали над планината, духнали силни ветрове, засвяткало, загърмяло, вихър грабнал двамата братя и ги спуснал в града им здрави и читави. Видели ги хората, че се

спуснали отгоре, събрало се мало и голямо и почнали да ги питат и разпитват как са се върнали живи и невредими. Защото целият град знаел, че били хвърлени в морето в задънена бъчва. Хората жалели за братята, защото били добри и праведни люде.

Чул царят, че братята са се върнали, уплашил се и събрал болярите да намислят как да ги погубят. Само че този път градските люде не се съгласили да прогонят братята, а затворили царя и болярите му в бъчви и ги нахвърляли в морето.

Тогава по-старият брат станал цар, а по-младият пръв негов съветник.

От този ден насетне всички в царството заживели добре и праведно, а истината вече била на почит.

Години подир това и аз минах през тоя град. И на мене двама братя ми разказаха тази приказка, а аз я разказвам на вас, да я помните и разказвате на внуци и правнуци. Да се помни до века и до амина.

МОМЧЕТО, КОЕТО СТАНАЛО ЦАР

Едно момче тръгнало по чужди краища на печалба. Вървяло, вървяло целият ден през гората, докато стигнало до една долчинка. Чуло, че долу в ниското нещо шумоли.

Надвесило се и съгледало на дъното на долината един умрял петел, а покрай него се въртели и се карали мравка, сокол и змия. Спуснало се момчето бързо в долината и ги попитало:

— Защо се карате?

— Не можем да си разделим месото.

— Че това е лесна работа.

— Като е лесна, раздели ни го!

Тогава момчето дало на мравката главата на петела, на змията — краката, а на сокола — останалото.

— Жив да си, момко, че ни погоди. Благодарим ти от душа! Кажи каква награда искаш? — извикали зарадвани тримата.

— Нищо не искам — отвърнало момчето. — Нали ви казах — това е лесна работа и за нея награда не се полага.

— Аз ще ти дам награда — настоявала змията. — Благославям те да можеш да се превръщаш на змия, а после пак на човек, когато поискаш.

Мравката и соколът също го благословили — да се превръща на мравка и сокол, а сетне пак на човек, когато поиска. Момчето им благодарило и си тръгнало по пътя. Вървяло, вървяло, па се сетило за благословията на мравката, змията и сокола и рекло да опита дали може да се превръща. Момчето казало:

— Превърни ме, боже, в змия!

И в същия миг се превърнало на змия.

— Превърни ме, боже, в мравка!

И се превърнало на мравка. После се превърнало на сокол, а накрая пак станало човек. Като видяло, че може да се превръща, момчето много се зарадвало. Както си вървяло по пътя, изведнъж насреща му се задала една колесница, а в колесницата — царската

дъщеря. Щом го наближили, момчето се превърнало на сокол и застанало насред пътя. Съгледала момата сокола и заповядала веднага да спрат, за да хване птицата. Слязла и се спуснала след нея. Тъкмо да хване сокола, той подскочил и отхвръкнал няколко крачки. Изтичала тя след него, а той пак избягал. На третия път соколът нарочно се спрял, царската дъщеря го хванала и го отнесла в двореца.

Направили златна клетка, закачили я в стаята на момичето и сложили вътре сокола. Всяка вечер слугините донасяли на момичето вечеря. Тя хапвала, каквото хапвала, и лягала да спи. Което не доизяждала, оставяла на масата. Нощем соколът се превръщал на мравка, излизал от клетката и изяждал ястията.

Всяка сутрин момичето и слугите се чудели къде отива останалото от вечерта ядене. Днес така, утре така, докато една вечер царската дъщеря вечеряла, легнала си и се престорила на заспала. Соколът се превърнал на мравка, изпълзял от клетката, станал човек и започнал да яде. Изтървал една лъжица и тя паднала със звън на пода. Скочила царската дъщеря и какво да види: едно хубаво момче стои до масата и яде. Промъкнала се полека-лека зад него и го хванала за ризата.

— Какво търсиш тук, момче? Откъде влезе?

Момчето се опитало да извърта, а после си признало:

— Аз съм соколът, когото ти хвана на пътя.

— Как ще си сокол, като си човек?

— Аз мога да се превръщам в каквото си искам.

Седнали царската дъщеря и момчето и дълго си говорили.

Тая вечер така, друга вечер така, харесали се и поискали да се оженят. Една сутрин, царкинята отишла при баща си и казала:

— Тате, искам да се омъжа!

— Как така ще се омъжиш, когато още не сме ти намерили жених! — викнал царят.

— Ти викай сватбарите и събери музикантите, а аз ще си намеря момче! — отговорила му тя.

Послушал я царят и направили сватба за чудо и приказ.

На следващата година се отворила война и царят сам повел войската си на бой. Но неприятелят бил по-силен и царят едва се спасил с половината си войска. Тогава зет му рекъл:

— Пусни ме, царю, да ида аз да се бия с враговете!

Разрешил му царят, дал му войска, колкото поискал момъкът и той я повел срещу неприятелите. Отвел войската на едно тайно място, скрил я и когато се стъмнило, рекъл:

— Стори ме, боже, сокол!

Превърнал се на сокол и долетял при неприятелската войска. Когато през нощта всички заспали, царският зет рекъл:

— Стори ме, боже, човек!

Превърнал се отново на човек и избил цялата неприятелска войска. Сетне пак се превърнал на сокол и се върнал при своите войници. Прибрали се всички в царския дворец и известили на царя, че са победили неприятеля, без нито един войник да падне на бойното поле. На следваща сутрин цялата царска войска, начело с царския зет, отишли край морето да се измият и да се приготвят за големия победен пир. Когато царският зет захванал да се мие, от вълните изскочила голяма риба и го глътнала. Уплашили се войниците и войводите: как ще се върнат сега при царя и какво ще му кажат! Мислили, мислили, пък най-сетне решили: намерили един войник, който много приличал на момъка, облекли го в неговите дрехи и го отвели при царя. Ала царят познал, че това не е неговият зет. Повикали и царската щерка.

— Не, ти не си моето момче! — викнала тя като го видяла.

— Аз съм, но ти не можеш да ме познаеш, защото слънцето ме опърли, додето бях на война и съм се променил! — рекъл той.

— Стори се тогава на змия! — заповядала царкинята.

— Че може ли човек на змия да става! — учудил се войникът.

— Тогава престори се на сокол! — рекла царкинята.

— А защо да се превръщам на сокол, не е ли по-добре да си стоя човек? — отвърнал войникът.

— Ти не си моето момче! — рекла царската дъщеря. — Ако не кажеш къде се изгуби моят мъж, ще заповядам да те погубят!

Нямало какво да стори преоблеченият войник и рекъл:

— Ако искаш вярвай — глътна го една риба!

Заплакала царската дъщеря и отишла на брега на морето. Седнала на един камък близо до водата и се загледала във вълните. До вечерта седяла на морския бряг и се взирала, но от момъка и следа нямало.

В това време той бил в корема на рибата. Превръщал се ту на мравка, ту на змия, ту на сокол. Въртял се из корема на рибата и ритал.

Това я мъчело много. Накрая тя не издържала, приближила се до брега и изплюла момчето на пясъка.

Като изскочил от корема на рибата, момъкът се огледал наоколо. Докъдето погледът му стигал, не се виждала жива душа. Само в далечината се издигала голяма каменна къща. Додето момъкът оглеждал пустия бряг и се чудел накъде да поеме, изведнъж иззад една скала изскочили трима разбойници и се нахвърлили върху него. Хванали го, вързали го здраво с дебело въже и го помъкнали към каменната къща. Тя била тяхното разбойническо свърталище. Затворили момъка в подземието на каменната къща. Вечерта при него слязъл с факла в ръка чернобрад едноок разбойник. Осветил го с факлата и попитал:

— Кой си ти и какво правиш нашето свърталище?

— А ти кой си, че ме питаш? — скочил на крака момъкът.

— Аз съм главатарят на разбойниците!

Тогава момъкът му разказал патилата си. Когато разбрал, че е царски зет, главатарят доволно потрил ръце:

— Тъкмо такъв като тебе ни трябва!

— Защо? — учудено попитал момъкът.

— Защото откупът за тебе ще е голям, глупако! — закискал се чернобрадият главатар и си отишъл.

През нощта разбойниците яли и пили от радост, че такава богата плячка им е паднала в ръцете. На зазоряване всички се напили и налягали да спят кой накъдето завърне. Момъкът това и чакал. Превърнал се на мравка, промушил се през ключалката и излязъл от подземието. Промъкнал се тихичко покрай пазачите и влязъл в стаята на главатаря през ключалката. Обърнал се на змия, надвесил се над спящия разбойник, клъвнал го по челото и го погубил. Сутринта разбойниците намерили главатаря си озъбен, уплашили се и се разбягали. Тогава момъкът събрал коли и хора, натоварил несметните богатства на разбойниците и се върнал в столицата. Като стигнали на площада, стъпил на един висок камък и извикал с все сила:

— Слушайте, хора! Който от вас си познае в разбойническата плячка някоя ограбена вещ — да си я вземе!

Цяла неделя хората вървели покрай колите и си вземали тяхното. Накрая останал само един позеленял меден пръстен. Взел го момъкът и го подал на невестата си:

— Друго не остана, — рекъл той, — това ще е за тебе!

— Нали ти се върна жив и здрав, друго не ми трябва! — отвърнала царската дъщеря.

Прибрала зеленясалия пръстен в една златна кутийка, за да й напомня за това време.

Хората не забравили доброто, което им сторило момчето. След време царят остарял много, не можел вече да управлява и тогава людете избрали за цар храбрия и справедлив момък.

Издание:
Български народни приказки
Българска. Първо издание
ИК „Ивета“, София, 1993

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

http://chitanka.info

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.